

PELJALAN LAATUKÄSIKIRJA

Laadunhallinta ja mielenterveyden edistäminen Peljalan nuorisokodissa

Paula Timonen

**Opinnäytetyö
Helmikuu 2009**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**

*Hyvinvointiyksikkö
Terveysala*

Tekijä(t) TIMONEN, Paula	Julkaisun laji Opinnäytetyö	
	Sivumäärä 56	Julkaisun kieli suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Peljalan laatukäsikirja. Laadunhallinta ja mielenterveyden edistäminen Peljalan nuorisokodissa		
Koulutusohjelma Hoitotyön koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) JAKOBSSON, Maarit OITTINEN; Pirkko		
Toimeksiantaja(t) Peljalan nuorisokoti		
Tiivistelmä Opinnäytetyön tarkoituksena oli panna alulle Peljalan nuorisokodin laadunhallintajärjestelmän kuvaus laatukäsikirjaksi ja siten laatutyön kehittäminen siellä. Pyrin työlläni myös tuomaan esille mielenterveyden edistämisen merkittävyyttä ja keinoja nuorisokodin toiminnassa sekä selvittää Peljalan henkilökunnan näkökulmia sen tärkeydestä. Tavoitteet työlle olivat: 1. Työstää Peljalan nuorisokotiin runko laatukäsikirjalle sekä siitä laatupolitiikka-kappale. 2. Selvittää ja kuvata, kuinka tärkeänä mielenterveyden edistäminen nähdään Peljalassa sekä antaa työntekijöille keinoja sen tiedostamiseksi, toteuttamiseksi ja kehittämiseksi osana nuorten kasvatustyötä. Työssä korostui laadullinen työote ja se toteutettiin toimintatutkimuksen periaatteiden mukaisesti. Lähtökohtana laadunhallinnan sekä mielenterveyden edistämisen kuvauksiin tein alkukartoituskyselyn Peljalan henkilökunnalle. Tiivistin vastaukset aiheittain tiivistelmäksi, jonka esittelin henkilökunnalle. Palaverien ja sähköpostitse tapahtuvan yhteydenpidon avulla tiivistelmää muokattiin yhdessä Peljalan nuorisokodin tarpeita ja todellisuutta vastaavaksi. Tuotoksena opinnäytetyölle syntyi runko Peljalan laatukäsikirjaksi. Rungossa kuvataan otsikkotasolla keskeiset laatukäsikirjan sisällöt, mitkä laatukäsikirjassa minimissään tulisi käsitellä sekä Peljalan laatupolitiikka kokonaisuudessaan. Runko sisältää myös henkilökunnan laatiman nuorten mielenterveyden edistämisen SWOT –analyysin ja nuorten mielenterveyden edistämisen kehittämissuunnitelman. Työn tuotoksena syntynyt laatukäsikirjan runko toimii pohjana ja tienviittana Peljalan henkilökunnalle heidän rakentaessa laatukäsikirjaansa eteenpäin. Nuorten mielenterveyden edistäminen on tullut erittäin ajankohtaiseksi viime aikoina tapahtuneiden koulusurmien johdosta, ja myös tässä työyhteisössä on tärkeää huomioida mielenterveyden edistämisen näkökulma. Opinnäytetyö osaltaan antaa keinoja sen tiedostamiseksi ja kehittämiseksi Peljalassa.		
Avainsanat (asiasanat) mielenterveys, mielenterveyden edistäminen, nuoret, nuorten mielenterveys, laatu, laadunhallinta, laatupolitiikka, laatukäsikirja		
Muut tiedot Liitteenä Runko Peljalan laatukäsikirjaksi, 11 sivua		

Date
2.2.2009

Author(s) TIMONEN; Paula	Type of Publication Bachelor´s Thesis	
	Pages 56	Language finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title Manual of quality for Peljala. Control of quality and youth´s mental health promotion in Peljalas youth home		
Degree Programme Degree programme in nursing		
Tutor(s) JAKOBSSON, Maarit OITTINEN, Pirkko		
Assigned by Peljalas youth home		
Abstract <p>The purpose of the Bachelor´s Thesis was to initiate a manual of quality for Peljala as a written proof of their system to control quality. The other purpose was to bring up a significance of mental health promotion in youth home. Targets for the Bachelor´s Thesis was: 1. To make frames for the manual of quality for Peljala and quality policy in it. 2. To find out and describe how important is mental health promotion in Peljalas personnels opinion and to help employees recognize, carry out and develop it.</p> <p>Bachelor`s Thesis is qualitative research and it realized according to principles of action research. As a starting point for descriptions of the quality control and mental health promotion I did a survey for Peljalas personnel and director. From answers I made a summary that we through the Bachelor´s Thesis process modified with the personnel to correspond their needs and reality.</p> <p>As a product for Bachelor´s Thesis I did frame for manual of quality for Peljala. In frame is described the most central contents that a quality manual should contain in minimum. Peljalas quality policy is described in whole. Frame also includes youth´s mental health promotion´s SWOT –analysis and plan for developing it in Peljala.</p> <p>Frame for manual of quality for Peljala function as a basis and signpost for Peljala as they complete their quality manual. Youth´s mental health´s promotion has become very topical because of school massacres that young boys has committed. Also in this work community is it very important to pay attention to youth´s mental health. Bachelor´s Thesis gives ways to recognize and develop it In Peljala.</p>		
Keywords Mental health, mental health promotion, youth, youth´s mental health Quality, control of quality, quality policy, quality manual		
Miscellaneous Appendix: Frame for Peljalas manual of quality, 11 pages		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	3
2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	4
3 NUORTEN MIELENTERVEYDEN EDISTÄMINEN	5
3.1 Mielenterveys	5
3.2 Nuoren mielenterveyden kehittyminen	6
3.3 Nuoruuden vaiheet ja kehityshaasteet	7
3.4 Nuorten mielenterveyden ongelmat	9
3.5 Varhainen huomaaminen ja puuttuminen	10
3.6 Nuorten mielenterveyden edistäminen	11
3.6.1 Mielenterveyttä suojaavat tekijät.....	11
3.6.2 Mielenterveyttä haavoittavat tekijät	12
3.6.3 Nuorten mielenterveyden edistäminen	13
4 LAADUNHALLINTA LASTENSUOJELUSSA	15
4.1 Laatu sosiaali- ja terveydenhuollossa	15
4.2 Laadunhallinta	15
4.3 Laadunhallinta lastensuojelussa	17
4.3.1 Valtakunnallinen suositus sosiaali- ja terveydenhuollon laadunhallintaan. 17	
4.3.2 Laadunhallinta lastensuojelussa	17
5 LAATUKÄSIKIRJA	18
5.1 Mikä on laatukäsikirja?.....	18
5.2 Keskeisiä laatukäsikirjan sisältöjä	19
5.3 Laatupolitiikka laatukäsikirjan perustana	20
6 NUORTENKOTI LASTENSUOJELUKETJUSSA	21
6.1 Keskeisiä lastensuojelun käsitteitä	21
6.2 Nuortenkoti organisaationa	22
7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	23
7.1 Opinnäytetyön aiheen rajaaminen ja työmenetelmät	23
7.2 Opinnäytetyön toteutus vaiheittain.....	25
7.3 Opinnäytetyön tuotos.....	27
7.4 Työn luotettavuus ja pätevyys.....	28
8 MIELENTERVEYDEN EDISTÄMINEN JA LAATUPOLITIikka PELJALAN NUORISOKODISSA	28
8.1 Mielenterveyden edistäminen Peljalan nuorisokodin toiminnassa taustaorganisaation kuvaamana	29
8.1.1 Miksi mielenterveyden edistäminen on tärkeää nuorisokodin toiminnassa 29	
8.1.2 Mielenterveyden edistäminen osana nuorten kasvatustyötä	29
8.1.3 Nuorten mielenterveyden edistämisen SWOT -analyysi sekä nuorten mielenterveyden edistämisen kehittämissuunnitelma	31
8.2 Miksi laatukäsikirja?	32
8.3 Peljalan laatupolitiikka	32
8.3.1 Perustehtävä ja toiminta-ajatus.....	32
8.3.2 Työtä ohjaavat arvot	32

8.3.3 Toimintaperiaatteet	33
8.3.4 Mitä hyvä ja laadukas hoito ja kasvatus merkitsevät Peljalassa	34
8.3.5 Työn vaikutusten seuraaminen ja arvioiminen.....	35
8.3.6 Sitoutuminen laatuun ja työn kehittäminen.....	36
9 POHDINTA.....	37
9.1 Opinnäytetyön loppumaininkeja	37
9.2 Tavoitteiden saavuttaminen	38
9.3 Opinnäytetyön merkitys sekä tulosten hyödynnettävyys	38
LÄHTEET	40
LIITTEET	43
Liite 1. Alkukartoituskysely Peljalan henkilökunnalle	43
Liite 2. Saatekirje Peljalan laatukäsikirjan rungolle	45
Liite 3. RUNKO PELJALAN LAATUKÄSIKIRJAKSI... Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.	

1 JOHDANTO

Nuorten mielenterveys ja pahoinvointi on viime aikoina ollut runsaasti esillä mediassa Kauhajoella sekä Jokelassa sattuneiden murhenäytelmien vuoksi. Tragediat ja nuorten silmittömän väkivallan valitseminen kertovat siitä, että näiden nuorten kehityksessä on jokin mennyt pahasti pieleen. Jopa joka seitsemännellä nuorella on selvästi mielenterveysongelmia, ja vaikka lasten ja nuorten mielenterveyden häiriöiden hoitoon ja tunnistamiseen onkin viime vuosina panostettu, ei hoitoa silti ole saatavilla riittävästi (Älä jätä nuorta yksin 2008, 6). Varhain alkavat psyykkiset ongelmat ja häiriöt ovat uhkatekijöitä koko yksilön kehitykselle niin psyykkisen, emotionaalisen, älyllisen kuin sosiaalisenkin kypsymisen kannalta. (Lasten ja nuorisopsykiatria 2004, 373.)

Sosiaali- ja terveysalalla on alettu kiinnittää entistä enemmän huomiota laatuun ja sen kehittämiseen. Kasvava kilpailu vaatii sosiaali- ja terveysalan yrityksiltä näyttöä siitä, että laatuasioihin panostetaan ja että yritys pyrkii jatkuvasti kehittämään toimintansa laatua. Esimerkiksi voimassa oleva laatukäsikirja nostaa yrityksen imagoa ja antaa sellaisen vaikutelman, että laatuasioita on mietitty ja niihin halutaan panostaa ja näin ollen työn perusta on kunnossa. (Rousu & Holma 1999, 110.)

Opinnäytetyön tarkoituksena on panna alulle Peljalan nuorisokodin laadunhallintajärjestelmän kuvaus laatukäsikirjaksi ja siten laatutyön kehittäminen siellä. Pyrin työlläni myös tuomaan esille mielenterveyden edistämisen merkittävyyttä ja keinoja nuorisokodin toiminnassa sekä selvittää Peljalan henkilökunnan näkökulmia sen tärkeydestä.

Peljalan nuorisokoti on Puuppolassa sijaitseva koti viidelle kunnan huostaanottamalle tai avohuollon tukitoimenpiteenä sijoitetulle nuorelle sekä lyhyt- että pitkäaikaissijoitukseen. Peljalan vastuun alla toimii myös kaksi Jyväskylän alueella sijaitsevaa itsenäistymisasuntoa, jonne nuori voi siirtyä harjoittelemaan itsenäistymistä täysikäisyyden kynnyksellä säilyttäen samalla kontaktin tuttuihin ohjaajiin. Toiminta Peljalassa on aloitettu 30.8.2006. (Jyvässeudun Perhekodit Oy:n esite.)

Nuorisokodin nuoret ovat kunnan huostaanottamia tai tukitoimenpiteenä sijoitettuja nuoria. Lastensuojelulaki määrittää tietyt edellytykset lapsen huostaanottamiselle ja avohuollon tukitoimien järjestämiselle. Molemmissa tapauksissa on keskeistä se, että

kun lapsen tai nuoren kasvu ja kehitys on vaarassa, on kunnan ryhdyttävä toimiin. (LSL 34 & 40 §: 13.4.2007/417.) Täten mielenterveyden edistämisen tärkeys nuorisokodin toiminnassa on mielestäni kiistaton.

Peljalan työyhteisölle laatukäsikirja merkitsee työvälinettä oman toimintansa laadun kehittämisen avuksi. Esimerkiksi yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset luovat nuorisokodille painetta kehittää toimintaansa niin, että se myös tulevaisuudessa kykenee vastaamaan muuttuviin ja kasvaviin lastensuojelun tarpeisiin. Nuorisokodin olemassaolohan ei ole itse tarkoitus, vaan sen tarkoitus on vastata kunkin sinne sijoitetun nuoren yksilöllisistä tarpeista. Kun tarpeet muuttuvat ja moninaistuvat, on nuorisokodin yhä kyettävä ne täyttämään voidakseen toteuttaa perustehtävänsä, minkä vuoksi se on olemassa.

Nuorisotyö ja lastensuojelu ovat minua kiinnostavia aihealueita ja suuntaudun sairaanhoitajaopinnoissani mielenterveys- ja päihdehoitotyöhön, joten aihe on erinomainen yhdistelmä näitä kaikkia kiinnostuksen kohteitani ja voin näin syventää tietojani ja osaamistani kaikilla näillä osa-alueilla. Myöskään tietojen ja taitojen lisääntyminen laadun hallinnasta ja kehittämisestä ei voi olla muuta kuin arvokasta huolimatta siitä, tulenko tulevaisuudessa työskentelemään lasten, nuorten vai aikuisten parissa ja millaisessa työyhteisössä hyvänsä.

2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyön tarkoituksena on panna alulle Peljalan nuorisokodin laadunhallintajärjestelmän kuvaus laatukäsikirjaksi ja siten laatutyön kehittäminen siellä. Pyrin työlläni myös tuomaan esille mielenterveyden edistämisen merkittävyyttä ja keinoja nuorisokodin toiminnassa sekä selvittää Peljalan henkilökunnan näkökulmia sen tärkeydestä.

Tavoitteet opinnäytetyölle ovat:

1. Työstää Peljalan nuorisokotiin runko laatukäsikirjalle sekä siitä laatupolitiikka-kappale.
2. Selvittää ja kuvata, kuinka tärkeänä mielenterveyden edistäminen nähdään Peljalassa sekä antaa työntekijöille keinoja sen tiedostamiseksi, toteuttamiseksi ja kehittämiseksi osana nuorten kasvatustyötä.

3 NUORTEN MIELENTERVEYDEN EDISTÄMINEN

3.1 Mielenterveys

Määritelmät mielenterveydestä muuttuvat ajan myötä ja sitä on määritelty monilla eri tavoilla. Muun muassa aikakausi, kulttuuri, yhteiskunnan normit, ja lainsäädäntö sekä ihmisen henkilökohtaiset arvokäsitykset ja tarpeet vaikuttavat määrittelyyn. Myös eri tieteenalat painottavat mielenterveys – määritelmissään eri asioita: lääketieteellisessä ajattelussa painopisteenä on mielenterveyden häiriöt kun taas hoitotieteessä sekä sosiologiassa ja psykologiassa painottuu ihmisen kokonaisvaltaisuus ja mielenterveys osana ihmisen terveyttä. (Kainulainen 2002, 12.)

Nykyään mielenterveys ajatellaan kokonaisuutena, johon vaikuttavat yksilön fyysiset ja psyykkiset perintötekijät, ympäristö sekä vuorovaikutus lähimmäisten ja ympäröivän kulttuurin kanssa. Mielenterveyttä pidetään voimavarana, ympäristön ja ihmisten väliseen vuorovaikutukseen liittyvänä kehitysprosessina. (Halonen 2006, 8.) Prosessiajattelun mukaisesti mielenterveyteen vaikuttavat erilaiset elämän tapahtumat ja sosiaaliset tilanteet. Prosessi on osa jokapäiväistä elämää, ja sen avulla ihmisen on mahdollista vahvistaa elämänsä positiivisia asioita, kuten hyvinvointia, elämän laatua ja yleistä turvallisuutta. (Friis, Eirola & Mannonen 2004, 32.)

Mielenterveyteen kuuluu neljä ominaisuutta: kyky kehittyä psykologisesti, emotionaalisesti ja henkisesti; kyky solmia tyydyttäviä ihmissuhteita sekä ylläpitää niitä; empatiakyky lähimmäisiään kohtaan sekä taito nähdä kehittymisen mahdollisuus henkissä ahdistuksessa. (Kainulainen 2002, 12.) Koska mielenterveys on ihmisen voimavara, on sillä valtava merkitys yksittäisen ihmisen elämän laatuun ja koko yhteiskunnan hyvinvointiin (Friis ym. 2004, 32).

Kainulainen(2002) tutki peruskoulun yhdeksäsluokkalaisten omia käsityksiä mielenterveydestä ja kuinka he sen kokevat. Tutkimuksen nuoret määrittelivät mielenterveyden kokonaisvaltaiseksi elämän tasapainoisuudeksi, johon kuuluivat: osallistumis- ja päätöksentekokyky, itsetuntoisuus, terveyden kokonaisvaltaisuus, hänen ihmissuhteensa sekä mielenterveyden hoitaminen. (Kainulainen 2002, 3.)

3.2 Nuoren mielenterveyden kehittyminen

Mielenterveyden kehittyminen on koko elämänkaaren aikana tapahtuva yksilöllinen ja ainutkertainen, muuttuva prosessi jolle on ominaista voimavarojen vaihtelu eri aikoina. Suotuisilla elinoloilla on keskeinen merkitys mielenterveyden kehitykselle jokaisessa ikävaiheessa ja perusta suotuisalle mielenterveyden kehitykselle luodaankin jo lapsuudessa. Lapsuusajan vuorovaikutussuhteen laatu vaikuttaa lapsen itsetunnon ja sitä kautta mielenterveyden kehittymiseen. Avoimuus vuorovaikutuksessa ja ilmapii-rissä, empaattisuus sekä sallivuus luovat pohjan erilaisten asioiden käsittelylle sekä tunteiden ilmaisulle. Turvallisuuden tunnetta lapselle luovat toimiva vanhempien keskinäinen suhde sekä heidän ylläpitämänsä joustavat ja johdonmukaiset rajat. (Emt. 2002, 12–13.)

Nuoren mielenterveyden kehitys on kokonaisvaltainen, fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen prosessi, ikään kuin tasapainotila nuoren sisäisen maailman ja ulkoisen maailman välillä. Tähän tasapainotilaan vaikuttavat nuorella perimän ohjaama aivojen kehitys ja toiminta sekä kulttuuriset toimintamallit ja perinteet perheessä, yhteisöissä ja yhteiskunnassa. Fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen kehityksen osa-alueita on mahdotonta erottaa kokonaan toisistaan, mutta nuoren mielenterveyttä tarkasteltaessa ne on otettava huomioon. (Noppi 2004, 312.)

Psyykkinen kasvu nuorella on samanaikaisesti voimakasta kehittymistä ja ajoittaista psyykkisten toimintojen taantumista. Lapsuuden aikaiset toiveet onnistumisineen ja epäonnistumisineen tulevat taantumana myötä uudelleen käsiteltäviksi. Nuoruusiässä monet lapsuuden aikaiset häiriöt voidaan korjata ja ratkaista, sillä nuori kykenee kohtaamaan ne aikaisempaa kehittyneemmällä tavalla. Nuoruutta onkin kutsuttu myös persoonallisuuden rakentumisen toiseksi mahdollisuudeksi tai yksilöitymisen toiseksi vaiheeksi. Nuoruusajan tapahtumaketju muuttaa persoonallisuutta ratkaisevalla ja lopullisella tavalla. (Aalberg & Siimes 1999, 55.)

Regressio eli taantuminen on tarpeellinen, ja jopa välttämätön kehitysvaihe nuorelle. Se voi olla myös uhka, jos kehitys hidastuu, vääristyy tai jää pysyvästi taantuneeksi. Aluksi nuoren psyykkiset häiriöt ovat regressiivisiä ilmiöitä, levottomuutta, rauhatto-

muutta ja kiihtyneisyyttä tai päinvastoin lomaannusta: nuori pyrkii purkamaan sisäistä levottomuuttaan. (Aalberg 2006, 31.)

3.3 Nuoruuden vaiheet ja kehityshaasteet

Historiallisesti nuoruus on melko uusi vaihe ihmisen elämänkaareissa myös länsimaissa. Nuoruus on lapsuuden ja aikuisuuden välinen elämänvaihe, jonka aikana tapahtuu huomattavia fyysisiä ja psyykkisiä muutoksia. (Himberg, Laakso, Peltola, Näätänen & Vidjeskog 2000, 91.) Nuoruus sijoittuu 12 - 22 ikävuoden väliin ja vaiheen loppupuolella nuorella kiinteytyy jo melko muuttumaton aikuisen persoonallisuus. Karkeasti nuoruusikä voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen: 12 - 14 -vuotiaana varhaisnuoruus, 15 -17 -vuotiaana varsinainen nuoruus ja 18 - 22 -vuotiaana jälkinuoruus. (Aalberg & Siimes 1994, 56.)

Nuoruusiän alkaminen määritellään puberteetin eli nuoruuden fyysisten muutosten alkamisen myötä. Aikuisuuteen siirtyminen on asteittain tapahtuvaa ja edellyttää nuoruuden kehitystehtävien ratkaisemista: itsenäistymistä, identiteetin löytymistä, vastuuseen kasvamista sekä oman paikan löytämistä yhteiskunnassa. (Kainulainen 2002, 9.)

Psyykkinen kehittyminen on siis nuorella sidoksissa kunkin ikävaiheen tyypillisen kehitystehtävän suoriutumiseen. *Varhaisnuoruuden* tärkein kehitystehtävä on muutos suhteessa omaan kehoon. Kehon muutokset hämmentävät nuorta ja tarve intimitettiin on suurempi kuin lapsuudessa. Nuori varoo paljastavansa ajatuksiaan aikuisille, kieltää voimakkaat tunteensa ja ulkoistaa tapahtumia puolustaakseen psyykkistä minäänsä. Käytös nuorella on ailahtelevaa varhaisnuoruudessa ja hän tarvitsee aikuisen asettamia rajoja ja apua sisäisten viettipaineidensa ja käyttäytymisensä hillitsemiseen. (Emt. 2002, 9-10.)

Keskinuoruuden kehitystehtävä on muutos suhteessa omiin vanhempiin. Etsiäkseen omaa minuuttaan nuori suuntautuu erilaisiin harrastuksiin ja roolikokeiluihin. Nuoren ihmissuhteissa tulisi olla jatkuvuutta, sillä tässä vaiheessa nuori on erityisen haavoittuva erokokemuksille. Nuori käy läpi surutyötä, joka mahdollistaa mielen sisäisen irrottautumisen ja itsenäistymisen vanhemmistaan. Oman kehon ja seksuaalisuuden haltuunottaminen ja kokeminen myönteisenä ja tyydytystä antavana on tärkeää. Nuori vahvistaa omia minuuden ja identiteetin tunteitaan ikäistensä parissa. (Emt. 2002, 10.)

Nuoren kehitystehtävä *jälkinuoruudessa* on aikuisen persoonallisuuden eheytyminen. Nuori on kyennyt irrottautumaan vanhemmistaan, hänen kokemuksensa maailmasta alkaa muotoutua ja hän on löytänyt suunnan elämälleen. Nuori, joka on terveellä tavalla läpi käynyt nuoruusiän tapahtumat, on kykenevä itsenäistymään ja konkreettisesti irrottautumaan lapsuudenkodistaan. (Emt. 2002, 10.)

Nuoruuden kehitystä kuvataan usein myös kolmen kriisin ratkaisuksi: ihmissuhdekriisin, identiteettikriisin ja ideologisen kriisin. Tässä kuvauksessa ruumiinkuvanmuutokset on ajateltu kuuluvaksi identiteettikriisiin. Kriisit etenevät yleensä ajallisesti peräkkäin, mutta ne voivat tulla osittain samanaikaisestikin. (Himberg ym. 2000, 90.)

Aalbergin (2006) näkemyksen mukaan tytön ja pojan nuoruuden kehitystä tulisi tarkastella erikseen. Tyttöillä ja pojilla ovat ruumiin muutokset erilaisia, mikä vaikuttaa myös murrosiän haasteisiin. Pojilla murrosikä alkaa pari vuotta myöhemmin kuin tytöillä. Noin 13 ½ vuoden iässä, puberteetin keskivaiheilla pojilla tapahtuu lyhyessä ajassa merkittäviä fyysisiä muutoksia, kuten nopea pituuskasvu, painonnousu, äänenmurros, spontaanit ejakulaatiot ja niin edelleen. Pojan on vaikea sopeutua nopeisiin muutoksiin ja säilyttää halunsa olla samanlainen kuin muut, kun vielä muutokset tapahtuvat eri aikataululla eri pojilla. Ruumiinmuutokset näkyvät poikien erilaisessa käyttäytymisessä ja tavoissa hallita pubertaalista kaaosta. Ruumiillisen kehityksen osalta sekä tytöillä että pojilla voi ilmetä kehityksellisiä riskitekijöitä, jotka kasautessaan vaarantavat terveen psyykkisen kehityksen. (Aalberg 2006, 30.)

Tytön ja pojan taantumassa on myös eroa; pojan taantuma on syvempi kuin tytön, ja tytön taantuma ajoittuu aikaisempaan vaiheeseen. Myös taantumien sisältö ja sen aikainen käyttäytyminen eroavat tytöillä ja pojilla, sillä tytöllä murrosikä ei sisällä sellaisia ruumiiseen kohdistuvia uhkia kuin pojalla. Taantumien kehityksellinen merkitys on sen kautta tapahtuva varhaisten elämysten ja vuorovaikutusten uudelleen aktivoituminen ja psyykkisesti uudelleen tietoisuuteen ja käsittelyyn tuominen. Nuori ulkoistamalla ja dramatisoimalla luo ristiriitatilanteita vanhempien ja aikuisten kanssa ja irrottautuu askel askeleelta irti lapsenomaisista siteistä vanhempinsa. Nuori taistelee itselleen itsenäisyyttä ja oman minuuden kokemusta, mikä ei perustu enää vanhempien taholta tulevaan ruokintaan. (Emt., 31)

Pojalla murrosiän mukanaan tuoma seksuaalinen paine uhkaa murtaa suojan, jonka torjunta on tähän asti antanut. Lapsuuden kielletyt seksuaaliset ja aggressiiviset toiveet, pelot ja uhat tulisivat tietoisiksi, joten poika suojautuu taantumalla tilapäisesti näitä tunteita edeltävälle tasolle. Pojan lapsenomaisuus ilmenee takertuvaisuutena, epävarmuutena ja pelokkuutena, minkä he yrittävät peittää uhoilemalla, rivolla kielenkäytöllä sekä äänekkyydellä. (Emt., 31.)

Tytön kehitys on moni-ilmeinen prosessi, eikä siinä ole oikoteitä; tyttö siirtyy lapsuudesta nuoruuteen ja siitä aikuisuuteen. Tyttö joutuu nuoruuden alkaessa uudestaan vastatusten aikaisempien kehitysvaiheidensa kanssa. Parhaimmillaan tyttö toistaa, korjaa sekä täydentää niitä joustavasti löytääkseen naisen identiteettiään. Aktivoituneina aikaisemmat kehitysvaiheet tukevat ja uhkaavat samalla aikaa tytön kehitystä. Taantuma palvelee tytöllä progressiivista kehitystä silloin, kun riittävän hyvät sisäistetty ja aktuaalit rakkauden siteet sitovat tuhoavia sisäisiä voimia tai silloin, kun tyttö on saavuttanut riittävästi sisäistä autonomiaa ja vakautta. Nämä suojaavat pirstoutumisen ja hajoamisen kokemuksilta. (Siltala 2006, 35, 37.)

3.4 Nuorten mielenterveyden ongelmat

Suuri enemmistö, noin 70 % suomalaislapsista ja nuorista voi hyvin. Mutta lopulle noin joka kolmannekselle kasaantuu entistä enemmän ja vaikeampia mielenterveyden ongelmia. (Lapsen mielen sairaus.) Mielenterveyshäiriöitä nuorilla on kaksi kertaa enemmän kuin lapsilla ja suunnilleen yhtä paljon kuin aikuisilla. Nuoruusvuosina mielialahäiriöt yleistyvät, ja suurin niiden esiintyvyys on myöhäisnuoruudessa ja varhaisaikuisuudessa. (Kallio 2006, 12.) Nuorten mielenterveydenhäiriöt eivät kuitenkaan ole lisääntyneet yleisen käsityksen vastaisesti, vaan potilaaksi tulevien ja sijoitettujen nuorten määrä on kasvanut lastensuojelun, erityisopetuksen ja nuorisopsykiatrian kasvun vuoksi, mikä voi antaa vaikutelman häiriöiden lisääntymisestä. (Älä jätä nuorta yksin 2008, 7.)

Noin kolmannes nuoruuden häiriöistä on jatkoa lapsuudessa alkaneelle häiriölle, ja suurin osa aikuisiän häiriöistä alkaa jo nuoruudessa. Mahdollisesti tuhoisien prosessin kehittymiseen puuttuminen varhaisvaiheessa olisikin parasta ehkäisevää työtä. (Lapsen mielen sairaus.) Lasten psyykkisiä sairauksia pidetään hoitamattomina melko

pysyvinä, ja lisäksi osa psyykkisistä häiriöistä näyttää ajan mukana muuttuvan toisiksi psyykkisiksi häiriöiksi. (Lasten- ja nuorisopsykiatria 2004, 135).

Nuoren kestävyys on yksilöllinen ja voimavarojen ehtyminen voi näkyä erilaisina mielenterveyden häiriöinä, kuten sopeutumis-, käytös- ja tarkkaavaisuushäiriöinä, toiminnallisina vaivoina, syömishäiriöinä, tunne-elämän häiriöinä, psykooseina ja laaja-alaisena kehityshäiriönä (Noppari 2004, 317). Nuoren psyykkisen häiriön vaikutukset näkyvät muun muassa koulu- ja opiskeluvaikeutena, eripurana kotona tai kaverisuhteissa, väkivaltaisuuksena ja ääritapauksessa itsetuhoisuutena (Lapsen mielen sairaus).

Tavallisin diagnoosi lapsilla ja nuorilla on käytöshäiriö, jota on 10 %. 5-10 % nuorista on vakavasti masentuneita. Vakavan masennuksen osuus kaikista nuorten masennushäiriöistä on noin 85 % ja pitkäaikaisen noin 10 %. Lapsena masennushäiriöitä on tyttöillä ja pojilla suunnilleen yhtä paljon, mutta nuoruusiässä riski sairastua masennukseen on tyttöillä kaksinkertainen poikiin verrattuna. Lapsen masennusta vasta opettellaan tunnistamaan; kiltti ja hiljainen oppilas ei tule huomatuksi niin helposti kuin muita häiritsevä oppilas. (Lapsen mielen sairaus.)

Lievä oireilu on nuoruusiässä tavallista, varsinkin varhaisnuoruudessa kokemus itsestä vaihtelee, mikä altistaa käyttäytymisen, mielialan, mielenkiinnon ja ihmissuhteiden kohteen vaihtelulle. Ohimenevät ahdistuksen tunteet sekä lievät esiintymis- tai suoriutusjännitykset liittyvät normaaliin kehitykseen, mutta jos ne estävät nuorta solmimasta tai ylläpitämästä ystävyys-suhteita, käymästä koulua, harrastamasta tai poistumasta kotoa, on ahdistus oireellista ja nuori tarvitsee apua. Nuorista, joilla on mielenterveyden häiriö, on ainakin puolella samanaikaisesti lisäksi toinen tai useampi häiriö, esimerkiksi päihdeongelma ja masennus. (Älä jätä nuorta yksin 2008, 6,8.)

3.5 Varhainen huomaaminen ja puuttuminen

Aina ei ole helppoa erottaa nuoren käytöksestä normaalia taustalla olevasta häiriöstä, ja nuoren toimintakyvyn arviointi lähtee siitä, että terve nuori kykenee käymään koulua ja harrastamaan, pystyy toimimaan ikätovereidensa seurassa sekä tulee kohtuullisesti toimeen aikuisten kanssa. Nuoruuden kehitystä arvioidessa on tärkeää kiinnittää

huomio siihen, eteneekö kehitys vai juuttuuko se. Normaalialue on myös tilapäinen taantuminen, kunhan kehitys ei vaarannu. (Älä jätä nuorta yksin 2008, 9.)

Kokemuksen mukaan lapset tulevat hoitoon viiveellä, jopa vasta useiden vuosien jälkeen oireiden alkamisesta. Viive aiheuttaa niin psyykkisiä kärsimyksiä kuin häiriön pahenemista ja hoidon pitkittymistä. Hoitotulokset saattavat lisäksi olla huonompia kuin jos häiriötä olisi alettu hoitaa pian oireiden ilmenemisen jälkeen. Ongelmien mahdollisimman varhainen huomaaminen ja asioihin puuttuminen onkin tärkeä osa ehkäisevää mielenterveystyötä. (Lasten- ja nuorisopsykiatria 2004, 376.)

Nuori voi oireilla mielenterveydenvarojen ollessa uhattuna hyvin näkyvästi tai hän saattaa peittää todellisen tilansa ja vakuutella olevansa kunnossa. Koska nuoren bio-psykologinen kehitys on suurelta osin psyykkinen, ulospäin eri tavoin ja eri voimakkuuksien ilmenevää on nuoren kehitystä usein hankalaa ulkoapäin arvioida. (Noppi 2004, 329.) Lisäksi nuoren mielialat voivat vaihdella rajusti ja rajan vetäminen normaalin ja poikkeavan kehityksen välille on hankalaa (Kainulainen 2002, 11).

Useissa tutkimuksissa on todettu, että aikuiset vähättelevät ja jopa mitätöivät lapsen mielenterveysongelmia, eivätkä hae hänelle apua. Kuitenkin lieväänkin oireiluun tulee suhtautua vakavasti ja selvittää lapsen elämäntilannetta. Erityisesti ahdistuneet ja masentuneet jäävät yksin ongelmiansa kanssa, sillä heidän avuntarvettaan ei huomata. (Noppi 2004, 329.)

Kun nuoren kehitys on kuohuvaa, hän yrittää siirtyä suoraan aikuisuuteen tai hänen kehityksensä hidastuu ja pysähtyy kokonaan, on hän kehityksellisissä vaikeuksissa ja avuntarpeessa. Varsinkin pojilla voi kuohuva kehitys ilmentyä käytöshäiriöinä, päihitteiden käyttönä ja epäsosiaalisuutena. Näihin oireisiin tulisi puuttua mahdollisimman varhain. (Emt. 329.)

3.6 Nuorten mielenterveyden edistäminen

3.6.1 Mielenterveyttä suojaavat tekijät

Suojaavia tekijöitä selvittävässä tutkimuksessa on voitu todeta, että vaikeissakin olosuhteissa eläviin lapsiin vaikuttaa joukko erilaisia sekä lapsessa että ympäristössä vai-

kuttavia tekijöitä, jotka tukevat lapsen tervettä kasvua. Vaikeissakin oloissa elävistä lapsista vain osa sairastuu psyykkisesti. (Lasten- ja nuorisopsykiatria 2004, 375.)

Lapsessa vaikuttavia suojaavia tekijöitä ovat muun muassa suotuisa temperamentti tai lahjakkuustaso. Myös aikaisemmat selviytymiskokemukset ja kyky käyttää niitä hyödyksi auttavat lasta myöhemmissäkin riskitilanteissa. Lapsen itsensä tilanteelle antama merkitys vaikuttaa siihen, onko jokin tapahtuma riskitekijä vai suojaava tekijä. (Emt. 375.)

Hyvin tärkeä mielenterveyttä suojaava tekijä on ympäristön tarjoama tuki. Tärkeintä on omien perheenjäsenten antama tuki. Tutkimusten mukaan riittää, että edes toinen vanhemmista kykenee läheiseen, tukea antavaan suhteeseen nuoren kanssa: se auttaa selviämään huolimatta toisen vanhemman ongelmallisuudesta. Myös perheen ulkopuolinen aikuinen, kuten opettaja tai terveydenhoitaja voi antaa nuorelle sellaista tukea, jonka avulla hän voi selvitä kriisitilanteista perheen voimavarojen ollessa riittämättömät. (Emt. 375.)

Selviytymisen ja onnistumisen kokemukset vaikka vain yhdessäkin asiassa voivat olla nuorta eteenpäin kantavia voimia. Huomion kiinnittäminen asioihin jotka nuori osaa niiden sijasta mitä hän ei osaa, voi olla joissakin tilanteissa avuksi, mikäli nuori on toistuvasti kokenut olevansa huono tai oppimis- ja selviämiskyvytön. (Emt. 375.)

Kainulaisen (2002) pro gradu –tutkielman yhdeksäsluokkalaiset nuoret pitivät tärkeimpinä mielenterveyden suojaelementteinä nuoren perheyhteisöä, perheen ulkopuolista yhteisöä siihen liittyvine aikuissuhteineen, koulu yhteisöä sekä tunteiden käsittelymahdollisuuksia. Turvallinen, kannustava, tukeva ja vuorovaikutuksellinen perhe lisäsi nuorten kokemusta mielenterveydestä. Koulussa opettajan persoona ja hänen käyttämät yhteistoiminnalliset opetusmenetelmät muodostivat suojaelementtejä. Harrastustoiminta ja aikuiset siellä edistivät nuorten kokonaisvaltaista hyvinvointia ja terveitä elämäntapoja. Tunteilleen nuoret tarvitsivat käsittelymahdollisuuksia. (Kainulainen 2002, 3.)

3.6.2 Mielenterveyttä haavoittavat tekijät

Riskitekijöitä on löydettävissä niin lapsesta, perheestä kuin ympäröivästä yhteiskunnastakin. Niin sanottu vaikea temperamentti, jonka vuoksi lapsen vuorovaikutus ympäristön kanssa muotoutuu kielteiseen suuntaan lisää lapsen alttiutta sairastua psyykkisesti. Myös lapsen vammaisuus tai äkillisesti puhjennut vaikea tai pitkäaikainen sairaus voivat aiheuttaa suurentuneen riskin. (Lasten- ja nuorisopsykiatria 2004, 374.)

Vanhempien psyykkiset sairaudet, erityisesti äidin masennus ovat tärkeimpiä perheen riskitekijöitä. Vanhempien pitkäaikainen somaattinen sairauskin voi olla riskitekijä, sillä se lisää huolta omasta itsestä ja vähentää hänen voimavarojaan huolehtia muista perheen jäsenistä. Myös kypsymättömyys vanhemmuuteen on riskitekijä, johon sisältyy usein tietämättömyys lapsen tarpeista sekä hoivan laiminlyöminen. Psyykkisille sairauksille altistava vaikutus on myös perheen huonolla taloudellisella tilanteella; köyhyydellä, huonoilla elinolosuhteilla, työttömyydellä ja ravinnon puutteella. (Emt. 374.)

Riskitekijöitä voivat aiheuttaa myös erilaiset elämäntapahtumat, esimerkiksi sellaiset traumaattiset kokemukset, joita nuori ei riittävän hyvin pysty psyykkisesti työstämään ja integroimaan kokemusmaailmaansa. Tärkeimpiä traumaattisia kokemuksia ovat toistuvat erot tai menetykset lapsuudessa ja nuoruudessa sekä fyysinen, psyykinen tai seksuaalinen kaltoinkohtelu, ja ne voivat olla uhka yksilön mielenterveydelle myöhemminkin elämässä. (Emt. 374.)

Yhteiskunnasta tulevia riskitekijöitä ovat muun muassa yleinen epäoikeudenmukaisuus ja epätasa-arvo, köyhyys, työttömyys sekä yhteiskunnan rakennemuutoksista johtuva runsas muuttoliike. (Emt. 374.)

Kainulaisen (2002) tutkimuksen nuoret pitivät tärkeimpänä mielenterveyttä haavoittavana tekijänä perhevaikeuksia, erityisesti perheväkivaltaa, toimimatonta vanhemmuutta ja yleistä turvattomuuden tunnetta. Koulussa lähinnä koulukiusaaminen sekä liialliset suorituspainet haavoittivat nuorten mielenterveyttä. Myös päihteet nuoret mainitsivat mielenterveyttä vaarantaviksi tekijöiksi. (Kainulainen 2002, 3.)

3.6.3 Nuorten mielenterveyden edistäminen

Mielenterveyden edistäminen on sisäistä, toisin kuin hoito tai ehkäisy, sillä se muuttaa ihmisten käsityksiä. Se on yleisluontoista, sillä se ei keskity ainoastaan yhteen häiriöön ja se on laajasti sovellettavissa. Se on myös kaikkein edullisen lähestymistapa mielenterveysongelmiin. Jotta mielenterveyttä voitaisiin edistää tehokkaasti, on sen edistäjällä oltava selkeä kokonaiskäsitys siitä, mitä mielenterveys on, eli mitä yritetään edistää. (Tiellä mielenterveyteen 2001.)

Mielenterveys on merkittävä osa nuoren tervettä kehitystä (Friis ym. 2004, 34). Nuoren terveyden edistämässä on keskeistä kokonaisvaltaisen kehityksen huomioiminen ja turvaaminen. Terveyden edistämisen ollessa lähtökohtana, korostuu mielenterveyden määrittelyssä voimavarakeskeisyys häiriö- tai ongelmakeskeisyyden sijasta. Tällöin nuoren voimavarat ja aikaisemmat selviytymisstrategiat erilaisissa elämäntilanteissa tulee ottaa huomioon hyvin laajasti ja perhekeskeisesti niitä hyödyntäen. (Noppari 2004, 312 - 313.)

Mielenterveyden edistämässä korostuu toiminnallisuus. Yksilötasolla se tarkoittaa tukea, ohjausta, neuvontaa ja kasvatusta. Yhteisötasolla se on verkostoitumista ja moniammatillista toimintaa. (Hedman 2002, 29.) Nuoren ja vanhempien suhteen tulisi olla vastavuoroista, mielihyvästä vuoropuhelua. (Friis ym. 2004, 35.) Nuorta tulee kuunnella ja ottaa hänet huomioon. Nuoren tulee antaa tuntee, että hänet otetaan vakavasti, että hänestä välitetään ja että hänellä on mahdollisuus vaikuttaa asioihinsa ja päätöksiinsä (Kallio 2006, 15).

Myönteisen ja kannustavan palautteen antaminen sekä yhteistyötaitojen opetteleminen kuuluvat ns. neuvottelevaan kasvatuskulttuuriin. Nuorten kohtaaminen ja kuuleminen heitä koskevissa asioissa on keskeinen osa neuvottelevaa kasvatuskulttuuria. Erityisesti silloin, kun mielenterveydelliset riskit ovat suuret, on lasten osallisuuden lisääminen erityisen tärkeää. (Lasten ja nuorten turvallisen kasvun ja kehityksen turvaaminen 2003.)

Tärkeitä mielenterveyttä edistäviä asioita ovat muun muassa hyvät ihmissuhteet ja yhteydenpito läheisiin ihmisiin. Nuorten, joiden sosiaalinen tuki vanhemmilta on riittävää, on todettu kärsivän vähemmän mielenterveydellisistä ongelmista. (Halonen 2006, 10.)

Mikäli biologinen vanhemmuus ei jostain syystä riitä turvaamaan nuoren kokonaisvaltaista kehitystä, myös joku toinen aikuinen voi verkostotyön periaatteiden mukaan turvata nuoren mielenterveyden voimavaroja ja perusluottamuksen vahvistumista (Noppari 2004, 313).

Mikä tahansa toiminta, mikä aktiivisesti vaalii hyvää mielenterveyttä vahvistamalla sitä edistäviä tekijöitä ja vähentämällä sitä uhkaavia tekijöitä voi olla mielenterveyden edistämistä. Lisäämällä henkistä kestäkykyä, kohentamalla itsetuntoa, selviytymistä ja elämäntaitoja, on mielenterveyden edistämällä nuorten mielenterveyttä vahvistava vaikutus. Minän vahvistaminen ja mielenterveyden edistäminen tukevat nuoren itseluottamusta ja toimintakykyä terveytensä hyväksi. (Halonen 2006, 9-10.)

4 LAADUNHALLINTA LASTENSUOJELUSSA

4.1 Laatu sosiaali- ja terveydenhuollossa

Laatuajattelun juuret ovat USA:ssa ja Japanissa, jolloin se syntyi alun perin tavaratuotannon tarpeisiin. Se on levinnyt teollisuuden lisäksi myös palvelujen tuotannon alueille ja yksityisen sektorin ohella myös sosiaali- ja terveydenhuoltoon. (Koivunen 2001, 15.)

Laatu on niistä ominaisuuksista muodostuva kokonaisuus, johon perustuu organisaation kyky täyttää sille asetetut odotukset ja vaatimukset. Vaatimukset voivat perustua lainsäädäntöön, määräyksiin, sopimukseen tai erikseen määriteltyihin asiakkaiden tarpeisiin. (SFS-ISO 8402, 1995; Työkirja ammatillisen perhekodin laadunhallintaan, 11.)

Sosiaali- ja terveydenhuollossa laatua on vaikeaa määritellä yksiselitteisesti. Palvelujen käyttäjien, palvelujen tuottajien ja johtamisen näkökulmat yhdistyvät nykyisessä lähestymistavassa. Laadun voi sosiaali- ja terveydenhuollossa määritellä myös kyvyksi täyttää asiakkaiden palvelujen tarve ammattitaidolla, edullisin kustannuksin ja lakiin, asetusten ja määräysten mukaan. (Idänpään-Heikkilä, Outinen, Nordblad, Päivärinta & Mäkelä 2000, 11.)

4.2 Laadunhallinta

Laadunhallinta -käsite sisältää kaksi osaa, laatu ja hallinta. Kummatkin niistä merkitsevät eri ihmisille eri asioita. Hallinta –sanaan liitetään käsitys, että jokin asia on järjestyksessä. Laadunhallinta siis yksinkertaisimmillaan tarkoittaa, että laatu on hallinnassa. Tiedetään, mihin odotuksiin ja vaatimuksiin pitää palvelulla vastata ja tiedetään myös, millä keinoilla tähän päästään. (Rousu & Holma 1999, 7.)

Laadunhallinta sisältää johtamista, suunnittelua, arviointia ja parantamista asetettujen laatuvaatimusten saavuttamiseksi. Se muodostuu organisaation tavoitteiden saavuttamiseksi asetetuista vastuista, tehtävistä, prosesseista ja toimintatavoista. Organisaation on kyettävä vastaamaan erilaisten asiakkaiden tarpeisiin ja muihin yhteiskunnan taholta tuleviin vaatimuksiin. (Holma, Outinen, Idänpään-Heikkilä & Sainio 2001, 7.) Se ajattelutapa, mikä on laadunhallinnan taustalla, on nostanut keskeisiksi tavoitteiksi asiakaslähtöisyyden parantamisen, prosessiajattelun omaksumisen, johtamisen ja henkilöstön kehittämisen sekä toiminnan tehokkuuden ja tuloksellisuuden. (Outinen, Lempinen, Holma & Haverinen 1999, 10.)

Ydinajatuksena laadunhallinnassa on toimintajärjestelmän kehittäminen (emt. 10). Peruseriaatteena on arvioitu, sovittu ja dokumentoitu toimintatapa, varmistus siitä, että on toimittu niin kuin on sovittu. Laadunhallinta on näkökulma, joka korostaa laatua koko organisaation toiminnassa; sen voidaan ajatella olevan johtamisfilosofia ja lähestymistapa. Perusteellisesti suunniteltu ja toteutettu laadunhallinta tukee organisaation toiminta-ajatuksen ja strategioiden toteutumista. (Rousu & Holma 2004, 8 - 9.)

Ensisijaisesti motiivit laadunhallintaan ovat työyhteisön sisäisiä: halutaan parantaa omaa toimintaa. Kuitenkin yhä enemmän myös ulkoisilla paineilla on merkitystä palveluja tuottavassa organisaatiossa esimerkiksi kilpailun kiristyessä. Palvelun tilaajat myös vaativat tuottajilta laadun osoittamista. Laadunhallinnalla on myös uskottavuus - ulottuvuus. (Outinen ym. 1999, 10.)

Ei ole helppoa saada laatua hallintaan. Se edellyttää vaivannäkemistä monissa asioissa: yhteiset palaverit yhteisten toimintatapojen sopimiseksi, asioiden paperille panemista, koulutusta ja niin edelleen. Kuitenkin siihen panostaminen kannattaa, sillä pal-

velun hyvän laadun vaatimus on tullut jäädäkseen. Pitkäjänteisyydellä, yhteisillä sopimuksilla, sovitun kirjaamisella ja jatkuvalla järjestelmällisellä toiminnan ja palvelujen arvioimisella päästään laadunhallintaan. (Koivunen 2001, 16 - 17.)

Vasta sitten, kun kaikki osapuolet, niin johto kuin työntekijätkin ovat sitoutuneet työsääntöihin noudattamaan yhteisesti sovittuja periaatteita ja käytäntöjä, pystyvät arvioimaan omia tuloksiaan ja palvelujen vaikutuksia sekä tahtovat työskennellä asiakkaidensa parhaaksi, on laadun hallinta organisaatiossa hyvällä pohjalla (Rousu & Holma 2004, 10).

4.3 Laadunhallinta lastensuojelussa

4.3.1 Valtakunnallinen suositus sosiaali- ja terveydenhuollon laadunhallintaan

Viime vuosina on annettu useita valtakunnallisia suosituksia ja toimenpide-ehdotuksia laadunhallinnan toteuttamisesta ja laadun arvioinnista. Niissä kaikissa on laatukriteerien määrittämisellä tärkeä osa. Suosituksissa kehoitetaan määrittelemään yhteisiä valtakunnallisesti käytettäviä ja paikallisia laatukriteerejä sekä korostetaan tiedon keräämistä. (Idänpään-Heikkilä ym. 2000, 8.)

Ensimmäinen valtakunnallinen sosiaali- ja terveydenhuollon suositus valmistui vuonna 1995. Kolme keskeisintä periaatetta tässä suosituksessa olivat:

- laadunhallinta on osa jokapäiväistä työtä
- asiakaslähtöisyyden tulee olla painopisteenä laadunhallinnalle
- laadunhallinta sosiaali- ja terveydenhuollossa toteutetaan tiedolla ja ohjaamisella. (Koivunen 2001, 18.)

Järjestyksessä toinen valtakunnallinen suositus, Sosiaali- ja terveydenhuollon laadunhallinta 2000 –luvulle, pyrkii vastaamaan suomalaisen sosiaali- ja terveydenhuollon laadunhallinnan vaatimukseen. Lähtökohtina on:

- edistää asiakaslähtöistä toimintaa
- kuvata, kuinka laadunhallinnalla tuetaan hyvää palvelutoimintaa
- edistää laadunhallinnan käynnistymistä sekä kehittymistä kaikilla sosiaali- ja terveydenhuollon alueilla

Suosituksien toteuttamisessa riittää työtä, ja tärkeintä onkin jatkuva kehittyminen kohti asetettuja tavoitteita. (Emt. 18.)

4.3.2 Laadunhallinta lastensuojelussa

Ensisijaisena tarkoituksena lastensuojelun laadunkehittämisessä on pyrkimys varmistaa, että lapsen etu toteutuu parhaalla mahdollisella tavalla. Laadun kehittäminen on lisäksi myös yksittäisen työntekijän ja työyhteisön etu. Kun työtä avataan laadunkehittämisen yhteydessä ja selkiytetään työyhteisössä mitä tehdään, miksi, miten ja millaisilla resursseilla, niin työntekijällä jää voimia enemmän oleelliseen. (Lastensuojelu tänään 2004, 258.)

Lastensuojelussa lainsäädäntö määrää toiminnan puitteet: se säätää tarkasti edellytykset huostaanotolle ja sijaishuollolle. Vaikka laki turvaakin asiakkaan perusoikeudet ja määrää toiminnan puitteet, ei lainsäädännön avulla kuitenkaan voida valvoa asiakkaan kohtelua ja vuorovaikutuksen määrää sekä laatua sijaishuollossa. Laadukkaan sijaishuollon tuleekin itse arvioida ja kehittää toimintaansa asiakkaan tarpeiden ja kokemusten valossa. (Koivunen 2001, 25–26.)

Luonnollisesti se, mitä pidetään laadukkaana, riippuu arvioitavasta toiminta-alueesta. Kuitenkin on piirteitä, joita voidaan pitää ominaisena laadukkaalle palvelutoiminnalle alasta riippumatta. Näitä ovat asiakaslähtöisyys, kirjattu toiminta-ajatus, kuvatut prosessit, prosesseja tukevat rakenteet sekä jatkuva arviointi. Laatua kehitettäessä työyhteisön rakenteita, työprosessia sekä tuloksia tutkitaan säännöllisesti ja arvioidaan eri näkökulmista. (Lastensuojelu tänään 2004, 257.)

5 LAATUKÄSIKIRJA

5.1 Mikä on laatukäsikirja?

Jokaisessa organisaatiossa on olemassa jokin toimintajärjestelmä, jonka mukaan työtä tehdään. Lastensuojelutyössä sen ydin on lapsen ja perheen saama hoito, kasvatus, huolto ja muu tuki, tämän tehtävän vuoksi lastensuojeluorganisaatiot ovat olemassa. Kun toimintajärjestelmä on suunniteltu varmistamaan organisaation tuottamien palvelujen laatuvaatimukset eri osapuolten näkökulmista, voidaan sitä nimittää laadunhallintajärjestelmäksi. (Rousu & Holma 2004, 55.)

Laadunhallintajärjestelmän dokumentiksi voidaan organisaatioon laatia laatukäsikirja. Laatukäsikirjassa kuvataan organisaatio, sen vastuut, valtuudet ja resurssit sekä laatu-järjestelmämenettelyt eli ne menettelytavat, joilla organisaatio toteuttaa laatu- ja laatu-järjestelmää. Ei ole virallisia muotovaatimuksia siitä, millainen laatukäsikirjan tulee olla. Se voi olla paperimuotoinen tai sähköinen, ja sen tulisi olla ”oman näköinen” niin kuin koko laatu-järjestelmänkin. (Holma ym. 2001, 57; Outinen ym. 1999, 137; Työkirja ammatillisen perhekodin laadunhallintaan 2005, 38.)

Perusajatuksena laatukäsikirjassa on kuvata miten juuri meillä toimitaan ja laatu hallitaan niin organisaatiolle tai ammattihenkilölle itselleen kuin ulkopuolisillekin, kuten asiakkaille, maksajille ja muille sidosryhmille. Tämä laatu-järjestelmän kuvaus kertoo tämänhetkisen tilanteen ja sitä muutetaan laadunhallinnan järjestelmän kehittyessä ja toiminnan muuttuessa. Laatukäsikirja on työväline, jonka tulee ”elää” koko ajan. (Outinen ym. 1999, 137.)

Laatukäsikirja helpottaa esimiehen ja työnjohdon työtä, kun kaikki on yksien kansien välissä. Sama tieto on näin kaikkien asianomaisten saatavilla samanlaisena. Laatukäsikirja luo pohjaa yhdenmukaisille toimintatavoille sekä muistuttaa työntekijöitä siitä, millaisia tavoitteita työlle on asetettu. Laatukäsikirja myös nostaa organisaation imagoa, sillä se osoittaa, että näitä asioita on mietitty, laatuun halutaan panostaa ja näin ollen työn perusta on kunnossa. (Rousu & Holma 1999, 109 - 110.)

5.2 Keskeisiä laatukäsikirjan sisältöjä

Laatu-järjestelmän kuvauksen voi tehdä monella tavalla. Esimerkiksi perehdytyskansi-ot ja –oppaat muodostavat hyvän pohjan laatukäsikirjalle. Mikäli laatukäsikirja rakennetaan vastaamaan jotain tiettyä kriteeristöä, voidaan se rakentaa siten, että se osoittaa, kuinka vaaditut kriteerit toteutuvat tai mistä vastaava tieto organisaatiossa on löydettävissä. Tukena ja ohjeena laatukäsikirjaa laatiessa voi käyttää sertifiointistandardeja (ISO laatu-järjestelmät) tai laatukäsikirjan laatimisen ohjestandardia (SFS- ISO 90013) varsinkin sertifikaattia haettaessa. Prosessikuvaukset muodostavat yhä useammin rungon laatukäsikirjalle. (Outinen ym. 1999, 138.)

Periaatteessa laatukäsikirja jakautuu kahteen sisältöalueeseen: toisaalta se on toimintajärjestelmän kuvaus, toisaalta kuvaus siitä miten toiminnan laatu varmistetaan ja toimintaa kehitetään (Työkirja ammatillisen perhekodin laadunhallintaan 2005). Vuonna 2000 voimaan tulleen ISO 9001 -standardin perusrakenne kuvaa keskeisiä laatukäsikirjassa dokumentoitavia asioita havainnollisesti:

- Johdon vastuut: politiikat, tavoitteet, toiminnan suunnittelu, laatujärjestelmän rakenne, johdon katselmus
- Resurssien hallinta: henkilö-, informaatio- ja perusrakennesurssit
- Prosessien hallinta: palveluiden tuotantoprosessit, tuotekehitys, asiakassuhteen hallinta, ostotoiminta ja asiakastyytyväisyys
- Toimintojen mittaaminen, analysointi ja parantaminen: auditointi, prosessien valvonta sekä jatkuva parantaminen.

(Outinen ym. 1999, 138.)

5.3 Laatupolitiikka laatukäsikirjan perustana

Laatupolitiikka on tärkeä toiminnanohjaaja laadunhallinnan kannalta. Laatupolitiikka tarkoittaa yleistä tapaa suhtautua laatuun, jonka johto on organisaatiolle määrittänyt. Laatupolitiikan tehtävä on kertoa sekä henkilökunnalle että asiakkaille, miten yritys suhtautuu laatuun: mitä laadulla ymmärretään, minkälaista laatua tavoitellaan, sitoutuminen laatuun sekä millainen organisaatio haluaa tulevaisuudessa olla ja miten sitä kehitetään. Laatupolitiikan pohjalta määritellään toiminnan laatutavoitteet ja keinot millä niihin päästään. (Holma ym. 2001, 25; Outinen ym. 1999, 54.)

Palveluajatus, mikä on laatupolitiikan punainen lanka, löytyy tarkasteltaessa organisaation arvolähtökohtia. Yhteisön tulevaisuuden kuva, visio, toiminta-ajatus tai strategia myös auttaa tunnistamaan yleiset laatutavoitteet. (Outinen ym. 1999, 61.)

Laatupolitiikan tulee perustua yhteisön arvoihin ja sen tulee olla yhdenmukainen toimintastrategioiden kanssa (Holma ym. 2001, 25). Tässä on johdon, henkilökunnan ja asiakkaiden välisellä vuoropuhelulla keskeinen asema. Jotta arvot eivät jäisi vain lauseiksi paperille ja että ne näkyvät myös käytännön työn tasolla, tarvitsee ”arvoprosessi” oman aikansa kehittyäkseen. Selkeät, määritellyt arvot ovat edellytys järjestelmälliselle ja menestyksekkäälle laatutyölle. (Outinen ym. 1999, 51.)

6 NUORTENKOTI LASTENSUOJELUKETJUSSA

6.1 Keskeisiä lastensuojelun käsitteitä

Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat lastensuojelutarpeen selvittäminen, avohuollon tukitoimet, huostaanotto ja lapsen kiireellinen sijoitus sekä niihin liittyvä jälkihuolto ja sijaishuolto (LSL 3 §: 13.4.2007/417; Mikkola & Helminen 1994, 112).

Avohuollon tarkoituksena on tukea lasta, hänen vanhempiaan tai muita lasta hoitavia aikuisia lapsen hoidossa ja kasvatuksessa. Avohuollon työmuotoja ovat muun muassa kasvatus- ja perheneuvolan ohjaus- ja terapiapalvelut, taloudellinen tuki lasten harrastuksia varten, tukihenkilön tai tukiperheen järjestäminen sekä perheen elämänhallinnan palauttaminen esimerkiksi kuntoutusjaksolla. Lapselle voidaan järjestää myös väliaikaisesti perhehoitoa tai laitoshuoltoa. Mahdollisuuksien mukaan kaikkia avohuollon keinoja pyritään käyttämään ennen kuin huostaanottoa ruvetaan harkitsemaan. (Lastensuojelu ja sijaishuolto.)

Sosiaalilautakunnalla on velvollisuus järjestää lapselle ja perheelle tukitoimia viipymättä,

- 1) jos kasvuolot vaarantavat tai eivät turvaa lapsen tai nuoren terveyttä tai kehitystä
- 2) tai jos lapsi tai nuori vaarantaa käyttäytymisellään terveyttään tai kehitystään.

(LSL 34 §: 13.4.2007/417.)

Huostaanotto on raskain lastensuojelutoimenpide. Huostaanotossa kunnan sosiaalilautakunta ottaa lapsen huostaan ja sosiaalilautakunnalle siirtyy oikeus päättää muun muassa lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämisestä. (Helminen 1998, 26.) Huostaanottoon voidaan ryhtyä vain, kun lastensuojelulain 40 §:ssä määritellyt kolme edellytystä täyttyy. Toisaalta kunnalla on aina myös velvollisuus ryhtyä lapsen huostaanottoon, mikäli ne täyttyvät. (Mikkola & Helminen 1994, 151.)

Sosiaalilautakunnan on otettava lapsi huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto, jos:

- puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kodin olosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai jos lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikoksen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään
- jos avohuollon tukitoimet eivät ole tarkoituksenmukaisia tai mahdollisia tai jos ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi
- ja jos sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista.

(LSL 40 §: 13.4.2007/417)

Sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanotetun, kiireellisesti sijoitetun tai väliaikais määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona tai laitoshoitona tai muulla tarkoituksenmukaisella tavalla. Vain sosiaalilautakunnan huostaanottama lapsi voidaan sijoittaa sijaishuoltoon. (LSL 49 §: 21.12.2007/1390; Lastensuojelu ja sijaishuolto.)

Laitoshuoltoa, jossa voidaan järjestää sijaishuoltoa ja laitoshuoltoa tukitoimena voidaan järjestää lastenkodeissa, nuorisokodeissa, koulukodeissa sekä muissa näihin rinnastettavissa lastensuojelulaitoksissa. (LSL 57 §: 13.4.2007/417)

Jälkihuolto on nuoren oikeus tukeen huostaanoton päätyttyä hänen täyttäessään 18 vuotta. Jälkihuolto on nuorelle vapaaehtoista, mutta kunnalla on velvollisuus sitä hänelle järjestää niin kauan, kun hän täyttää 21 vuotta. (Lastensuojelu ja sijaishuolto.)

YK:n lasten oikeuksien sopimus on kansainvälinen ihmisoikeussopimus, johon Suomi on sitoutunut. Muiden perusoikeuksien lisäksi tämä sopimus takaa lapselle oikeuden suojeluun, osuuteen yhteiskunnan voimavaroista ja osallistumiseen. Lähtökohtana on, että lapsen etu on ensisijaisesti otettava huomioon. (Lastensuojelun käsitteistöä.)

Lapsella lastensuojelulaissa tarkoitetaan henkilöä, joka ei ole täyttänyt 18 vuotta. Nuoreksi katsotaan 18-21 –vuotias henkilö. (LSL 6 §: 13.4.2007/417)

6.2 Nuorten koti organisaationa

Nuorisokoti on lastensuojelulaitos (LSL 57 §: 13.4.2007/417). Perustamiseen, laajentamiseen ja toiminnan olennaiseen muuttamiseen yksityinen lastensuojelulaitos tarvitsee lääninhallituksen luvan (Mikkola & Helminen 1994, 230).

Lastensuojelulaki velvoittaa, että lastensuojelulaitoksen resurssit ovat tarpeenmukaiset: ”laitoksessa on oltava riittävät ja asianmukaiset toimitilat ja toimintavälineet sekä tarpeellinen määrä sosiaalihuollon ammatillista ja muuta henkilöstöä. Laitoksen hoitopaikkojen ja sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön määrästä säädetään asetuksella.” (LSL 58 & 60 §: 13.4.2007/417; Mikkola & Helminen 1994, 230.)

Lastensuojelulainsäädäntö rajaa lastensuojelulaitoksen toimintaa siten, että lastensuojelulaitoksessa voi olla yksi tai useampi asumisyksikkö, ja yhdessä asumisyksikössä voidaan hoitaa yhdessä enintään seitsemää lasta tai nuorta. Samaan rakennusryhmään voi sijoitettuna olla enintään 24 lasta tai nuorta. Asumisyksikössä tulee olla riittävä määrä henkilökuntaa, vähintään seitsemän hoito- ja kasvatustehtävissä toimivaa työntekijää asumisyksikköä kohden. Kuitenkin jos samassa rakennuksessa on useampi asumisyksikkö, tulee asumisyksikköä kohden olla vähintään kuusi työntekijää. (LSL 59 §: 13.4.2007/417; Helminen 1998, 52.)

7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

7.1 Opinnäytetyön aiheen rajaaminen ja työmenetelmät

Tämä opinnäytetyö on luonteeltaan laadullinen. Alasuutarin (1994) mukaan laadullinen analyysi koostuu kahdesta vaiheesta, jotka ovat: havaintojen pelkistäminen ja arvoituksen ratkaiseminen. Analyysin ensimmäinen vaihe, havaintojen pelkistäminen voidaan edelleen erottaa kahteen osaan. Ensinnäkin aineistoa aina tarkastellaan vain jostakin tietystä teoreettis-metodisesta näkökulmasta. Huomio kiinnitetään vain siihen, mikä on olennaista teoreettisen viitekehyksen ja kysymyksenasettelun kannalta. Näin analyysin kohteena oleva aineisto pelkistyy hallittavammaksi. Toisessa osassa pelkistämävaihetta ideana on edelleen karsia havaintomäärää yhdistämällä erillisiä raakahaavaintoja yhdeksi havainnoksi tai ainakin harvemmaksi havaintojen joukoksi. Muotoilemalla sääntö tai etsimällä yhteinen nimittäjä tai yhteinen piirre havainnoista päästään tähän. (Alasuutari 1994, 30 - 31.)

Aineiston keruussa käytetään laadullisessa tutkimuksessa menetelmiä, joiden avulla pääsee tutkija lähelle tutkittavaa kohdettaan. Pyrkimyksenä tavallisesti on tavoittaa tutkittavan näkökulma sekä näkemys tutkittavasta asiasta. Haastattelu ja havainnointi ovat tyypillisiä aineistonkeruun menetelmiä. Tutkittava kohde valitaan tarkoituksenmukaisesti, jolloin tutkittavaksi valitaan kohde, jonka kautta uskotaan tarkasteltavana olevaan kohteeseen voitavan mielekkäästi perehtyä. (Kiviniemi 2001, 68.)

Tämä tutkimus on myös toimintatutkimus. Toimintatutkimuksella on tyypillisesti kaksi tehtävää, tutkia toimintaa sekä kehittää sitä. Tunnusomaista sille on toiminnan ja tutkimuksen samanaikaisuus sekä pyrkimys saada käytännöllistä, välitöntä hyötyä tutkimuksesta. Teoriaa ja käytäntöä ei myöskään nähdä erillisinä, vaan ajatellaan, että ne ovat pikemminkin saman asian kaksi puolta: teoria on sisällä käytännössä ja päinvastoin. (Heikkinen 2007, 196 - 197.)

Opinnäytetyöni aihe muotoutui monien vaiheiden kautta nykyiseen muotoonsa. Alun perin Peljalan nuorisokodista tuli toive, että opiskelija tekisi opinnäytetyönään laatukäsikirjan yritykseen. Jotta työhön saatiin myös omaa hoitotyön koulutustani vastaava painotusta ja että työ palvelisi tarkoitusta syventää hoitotyön asiantuntijuuttani, sovittiin yhdessä Peljalan nuorisokodin henkilökunnan kanssa, että työssä voi painottaa mielenterveyden edistämisen teema. Lisäksi koko laatukäsikirja opinnäytetyönä olisi liian laaja, joten myös sisällön laajuudesta tuli vielä tinkiä: päätettiin, että työstän Peljalaan laatukäsikirjan laatupolitiikka – osion sekä sijoitusprosessin kuvauksen. Työn edetessä luovuin myös sijoitusprosessin kuvauksesta, sillä työ uhkasi edelleen laajeta liikaa, ja kokonaisuudesta tulisi ilmanprosessin kuvausta selkeämpi.

Yhteydenpito yhteistyöyrityksen kanssa toteutui koko opinnäytetyön prosessin ajan pääasiassa sähköpostitse. Yhteydenpito sähköpostitse perusteltiin parhaaksi siksi, että kysymykset, joihin toivoin vastausta, olivat osoitettu koko työyhteisölle ja näin he saivat hyvän mahdollisuuden yhdessä niistä keskustella ja kysymykset olisivat sellaisenaan kaikille näkyvissä. Myös pitkä välimatka johti siihen, ettei yhteisiä tapaamisia ollut mahdollista usein järjestää.

Sähköpostitse tapahtuvan yhteydenpidon lisäksi tein Peljalan työyhteisössä alkukartoituskyselyn keväällä 2007 (ks. liite 1.), jonka avulla kartoitin Peljalan työntekijöiden

sekä johdon ajatuksia tutkittavista aiheista. Lisäksi pidimme yhteistyöpalavereja Peljalan nuorisokodin tiloissa Puuppolassa.

Olen saanut Peljalan työntekijöiltä useita tiedonantoja sähköpostitse pyytämistäni aihealueista. Tämä on mahdollistanut koko työyhteisön osallistumisen opinnäytetyön laatimisprosessiin, sillä he ovat työstäneet aiheita henkilökuntapalavereissa, jossa kaikki ovat olleet mahdollisuuksien mukaan läsnä ja täten kaikkien mielipide on tullut huomioon. Heidän mahdollisuutensa vaikuttaa syntyvään tuotokseen eli laatupolitiikkaan ja sen kuvaukseen, laatukäsikirjan runkoon sekä mielenterveyden edistämisen kuvaukseen Peljalassa on ollut keskeinen periaate opinnäytetyön toteutuksessa, mitä tämä työtapana on edistänyt.

Läpi opinnäytetyön prosessin olen kannustanut Peljalan työyhteisöä osallistumaan opinnäytetyöni prosessiin myös siten, että olen lähettänyt heille materiaalia, mitä olen kuulemani ja lukemani perusteella koonnut, ja pyytänyt heitä useaan otteeseen tarkistamaan ja muokkaamaan tuotosta heidän omiin tarpeisiinsa sopivaksi. Syntynyt tuotos, laatukäsikirjan pohja laatupolitiikkoineen ja mielenterveyden edistämisen SWOT-analyysineen on siis tuotettu yhdessä Peljalan henkilökunnan kanssa sitä jatkuvasti muokkaamalla ja muuttamalla Peljalan tarpeiden mukaan.

7.2 Opinnäytetyön toteutus vaiheittain

Ensimmäinen palaveri oli marraskuussa 2006, jonka tarkoitus oli yrityksen toiveiden ja opinnäytetyön sisällön sekä yhteisten tavoitteiden kartoitus ja yhteistyösopimuksen tekeminen. Myös opinnäytetyön aikataulusta keskusteltiin.

Kevään 2007 aikana tein kirjallisuuskatsauksen, jossa selvitin nuorten mielenterveyden edistämistä ja laadunhallintaa sekä sivusin myös hieman lastensuojelua ja nuorisokotitoimintaa yleisellä tasolla, jotta itse saisin selkeämmän kuvan siitä, miten nämä kaikki asiat liittyvät toisiinsa, miksi nuoret tulevat nuorisokotiin, miksi kenties olisi tarvetta mielenterveyden edistämiseksi nuorisokodissa. Kirjallisuuskatsauksen jälkeen pääsin kohdentamaan työn nimenomaan Peljalan nuorisokodin laadunhallintaan ja laatupolitiikkaan sekä mielenterveyden edistämiseen siellä.

Lähtökohtana kuvauksiin laatupolitiikasta sekä mielenterveyden edistämisestä osana nuorten kasvatustyötä Peljalassa selvitin nuorisokodin työntekijöiden sekä johdon näkökulmia kyseisistä aihealueista alkukartoituskyselyn (ks. liite 1.) avulla keväänkesän 2007 aikana. Kaikki kysymykset olivat avoimia kysymyksiä. Kaikki viisi työntekijää sekä johtaja vastasivat kyselyyn.

Kyselyn tulokset käsittelin siten, että kokosin kaikki kuhunkin kysymykseen liittyvät vastaukset ryhmiksi, ja sain näin suuren määrän erilaisia vastauksia jokaiseen kysymykseen. Tämän jälkeen yhdistelin havaintoja, joilla oli jokin yhteinen tekijä, ja sain näin tehtyä tiivistelmän aihealueista. Tiivistelmän esittelin Peljalan henkilökunnalle yhteistyöpalaverissa heinäkuussa 2007.

Joidenkin kysymysten kohdalla vastauksissa ilmeni runsaasti hajontaa. Laadullisessa tutkimuksessa aineisto voi sisältää useita hieman toisistaan poikkeavia kertomuksia. Tutkijan tehtävänä on etsiä kertomusversioille yhteisiä piirteitä ja erilaisuudet ja poikkeavuudet suhteutetaan laadullisessa tutkimuksessa kokonaisuuteen. (Emt., 32.) Joissakin kysymyksissä erot olivat kuitenkin niin huomattavat, että niistä ei saanut kootuksi mitään yhteistä tarinaa. Otin esille nämä poikkeavuudet heinäkuun palaverissa, ja pyysin työntekijöitä käymään yhteistä keskustelua näistä asioista ja tuottamaan niistä minulle uuden, yhdessä tehdyn version. Palaverissa keskusteltiin lisäksi kaikista kyselyn aiheista ja muokkasin tiivistelmää edelleen tämän pohjalta.

Sovittiin, että Peljalan henkilökunta työstävät minulle seuraavaan palaveriin kirjallisen tuotoksen yrityksen viitekehuksesta mikä on ratkaisukeskeisyys. Tämän he lähettäisivät minulle sähköpostiin viikkoa ennen seuraavaa palaveria, jotta ehdin siihen tutustua vielä ennen tapaamista.

Seuraava palaveri oli elokuussa 2007. Palaverin pääasiallinen sisältö oli alustavan laatukäsikirjapohjan esitleminen työntekijöille sekä yleisesti keskustelua laatukäsikirjasta, Peljalan toiveista laatukäsikirjan muodosta, sisällöstä, muutostarpeista ja niin edelleen. Sovimme seuraavan palaverin syyskuulle, ja henkilökunta lupasi työstää jälleen seuraavaan palaveriin kirjallisen materiaalin, tällä kertaa SWOT -analyysin nuorten mielenterveyden edistämisestä Peljalassa.

Valitettavasti syyskuun palaveri peruuntui. Tässä vaiheessa minulla alkoi kuitenkin jo olla kaikki tarvittava materiaali kasassa, joten päätimme, ettei uutta palaveria tarvitse enää sopia, vaan työntekijät keskustelisivat keskenään asioista, joita olisi ollut tarkoitus vielä käydä läpi. Entiseen tapaan he sitten lähettivät minulle sähköpostiin pyytämäni tiedot. Sisältö oli nyt lähinnä yhteenvetoa ja kommentointia kaikesta tähän asti aikaan saadusta sekä viime hetken muutosehdotuksia ja täydennysideoita liittyen koko opinnäytetyöhön tuotoksineen.

7.3 Opinnäytetyön tuotos

Alasuutari (1994) jaottelee laadullisen analyysin kahteen vaiheeseen, joista jälkimmäinen on arvoituksen ratkaiseminen. Usein vastaavaa vaihetta kutsutaan tulkinnaksi. Laadullisessa tutkimuksessa se merkitsee sitä, että tuotettujen johtolankojen ja käytävissä olevien vihjeiden perusteella tehdään merkitystulkinta tutkittavasta ilmiöstä. (Alasuutari 1994, 34 - 35.)

Tässä työssä tutkimuksen kohteina olivat Peljalan nuorisokodin laatupolitiikka sekä nuorten mielenterveyden edistäminen siellä. Kyselyn, palaverien sekä kirjallisen materiaalin avulla tein laatukäsikirjaan Peljalan laatupolitiikan kuvauksen sekä nuorten mielenterveyden edistämisen SWOT – analyysin ja kehittämissuunnitelman. Rungon laatukäsikirjalle tein teoriaviitekehyksen pohjalta.

Tuotoksena opinnäytetyöstä runko Peljalan laatukäsikirjaksi. Rungon annoin Peljalan käyttöön lokakuussa 2007 CD -levyn muodossa. CD -levy sisältää:

1. Opinnäytetyö: Laatupolitiikka ja mielenterveyden edistäminen Peljalan nuorisokodissa
2. Saatekirje laatukäsikirjan rungolle Peljalaan (ks. liite 2.), missä selvitetään laatukäsikirjan rungon tarkoitus, sisällöt sekä käyttömahdollisuudet yhteistyöyritykselle
3. Runko Peljalan nuorisokodin laatukäsikirjaksi (ks. liite 3.), mikä sisältää otsikkotasolla keskeiset laatukäsikirjan sisällöt sekä laatupolitiikka- ja mielenterveyden edistäminen osana nuorten kasvatustyötä – kappaleet.

Opinnäytetyön raporttiin tulee muutoksia vielä ennen lopullista arviointia, tämän viimeisen version annan yrityksen käyttöön sitten, kun se on valmis.

7.4 Työn luotettavuus ja pätevyys

Tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä tulisi aina jollakin tapaa arvioida. Reliaabelius eli luotettavuus merkitsee sitä, että tulokset pitäisi olla toistettavissa, eli jos joku toinen tutkija tekisi vastaavanlaisen tutkimuksen, pitäisi tulokset olla samat. Reliaabelius merkitsee kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 216.)

Tämä tutkimus mielestäni on luotettava, vaikka en voi taata sitä, että toisella tutkimuskerralla tulisi samat tulokset. Laadunhallinta on yrityksen kykyä ja pyrkimystä kehittää jatkuvasti toimintaansa, minkä vuoksi tulokset voivat muuttua, mikäli esimerkiksi todetaan, että yhteisön arvot ovat muuttuneet tai kaipaavat kehittämistä. Mielestäni työn luotettavuutta on merkittävästi lisännyt se, että työyhteisön jäsenet ovat olleet työssä läheisesti mukana koko ajan kommentoiden ja muuttaen mahdollisesti virheellisesti esittämiä väitteitäni.

Validius eli pätevyys tutkimuksessa merkitsee sitä, että tutkimusmenetelmä mittaa juuri sitä, mitä on tarkoituskin mitata. Jos esimerkiksi kyselyn vastaajat eivät ymmärrä kysymyksiä samalla tavalla kuin tutkija on tarkoittanut, vähentää se tutkimuksen pätevyyttä. (Emt. 216.) Tätä vaikutusta olen työssäni pyrkinyt vähentämään esimerkiksi siten, että olen käyttänyt useita eri tutkimusmenetelmiä.

Tein työn kokonaisuudessaan yksin, mikä voisi vähentää työn validiutta siten, että helpommin tulkitsisin vastauksia tai tuloksia omien näkemysteni ja ennakoasenteideni mukaan. Kuitenkin tämä vaikutus on tässä työssä minimoitu juuri siten, että olen työyhteisössä tuonut ilmi tämän mahdollisuuden ja korostanut heidän merkitystään tulosten ja tuotoksen syntymisessä ja lopulta tietojen oikeellisuudessa.

8 MIELENTERVEYDEN EDISTÄMINEN JA LAATUPOLITIikka PELJALAN NUORISOKODISSA

Seuraavaksi esittelen työn tulokset, eli mielenterveyden edistämisen merkityksen ja kuvauksen Peljalan nuorisokodissa sekä Peljalan laatupolitiikan. Tulokset ovat syntyneet alkukartoituskyselyyn, yhteistyöpalaverien sekä sähköpostitse tapahtuvan tiedon vaihdon synteessä. Yhteistyöpalavereissa oli vaihtelevasti läsnä kahdesta neljään työntekijää minun lisäksi.

Alkukartoituskyselyyn tein keväällä 2007, jonka perusteella tein tiivistelmän keskeisistä aihealueista. Kaikki viisi työntekijää sekä johtaja vastasivat nimettöminä kyselyyn jonka he lähettivät minulle joko postitse tai sähköpostiin. Tarkennusta ja lisäselvitystä epäselviin tai vajaisiin kohtiin sain yhteistyöpalavereiden kautta, sekä henkilökunnan tuottamien kirjallisten materiaalien avulla

8.1 Mielenterveyden edistäminen Peljalan nuorisokodin toiminnassa taustaorganisaation kuvaamana

8.1.1 Miksi mielenterveyden edistäminen on tärkeää nuorisokodin toiminnassa

Peljalassa mielenterveyden edistäminen nähdään hyvin keskeisenä osana nuorten kasvatustyötä. Koska nuoren kasvu ja kehitys on yhtä aikaa fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen tapahtumaketju, on kaikilla osa-alueilla ja niiden tukemisella merkitystä nuoren kasvussa ja kasvatuksessa. Sijoitetuilla nuorilla erilaiset mielenterveyden ongelmat, kuten masentuneisuus, viiltely, päihteiden käyttö, mielialan vaihtelut ja niin edelleen ovat melko yleisiä, minkä vuoksi henkilökunnan osaamista mielenterveyden edistämisen alueella pidetään Peljalassa tärkeänä. Mikäli mielenterveys ei ole kunnossa, hänen kehityksensä ja selviytymisensä vaikeutuu.

8.1.2 Mielenterveyden edistäminen osana nuorten kasvatustyötä

Ohjaajan ammattitaitoon kuuluu tuntea nuoren normaalin kehityksen vaiheet ja niihin kuuluvat kehitystehtävät sekä osata tulkita nuoren käyttäytymistä: mikä on normaaliin kehitykseen kuuluvaa ja mikä siitä poikkeavaa. Ohjaaja on myös hyvin tärkeässä roolissa nuoren hoitoon ohjaamisessa, mikäli nuorella havaitaan ongelmia mielenterveydessä. Nuorten asioissa tehdäänkin tarvittaessa tiivistä yhteistyötä eri mielenterveysyksiköiden ja –toimijoiden kanssa.

Mielenterveyden edistäminen nähdään olevan luonnollinen osa Peljalan arkea. Mielenterveyden eri osa-alueita, kykyä sosiaalisiin suhteisiin, itsetuntoisuutta, turvallisuuden tunnetta, pyritään tukemaan arjessa eri keinoin nuorten yksilölliset tarpeet huomioiden.

Nuoren perhesuhteita ja yhteydenpitoa perheenjäseniin ja muihin läheisiin pidetään tärkeänä ja niitä tuetaan; perhetyö onkin hyvin oleellinen osa-alue nuorisokodin työssä ja mielenterveyden edistämiseksi. Vanhempia tuetaan vanhemmuudessa ja myös vanhempien kanssa sovitaan yhteiset pelisäännöt, jotta nuoren kasvatusta olisi yhdenmukaista myös kotona. Tavoitteena onkin säännölliset kotivierailut jokaiselle nuorelle ja vanhemmat ovat myös tervetulleita vierailemaan Peljalassa lastensa luona.

Mielenterveyden edistämistä toteutuu muun muassa erilaisissa ohjaamistilanteissa, nuorten kanssa käytävissä keskusteluissa sekä yhdessä tekemisen kautta. Nuoren itsetuntoa ja sen kehittymistä tuetaan voimavarakeskeisesti kannustamalla, tukemalla, huomioimalla edistymisen. Nuorten kanssa opetellaan yhdessä erilaisia arkielämäntaitoja, jolloin nuori saa lisää itsevarmuutta kykyihinsä ja selviytymiseensä.

Nuorille pyritään järjestämään virikkeitä, jotka tuovat sisältöä nuoren elämään. Jokaiselle nuorelle yritetään löytää ainakin yksi mielekäs ja säännöllinen harrastus, mikä edistää mielenterveyttä muun muassa tuomalla lisää onnistumisenkokemuksia, mahdollistamalla sosiaaliset kontaktit ikätovereihin sekä tuomalla mielekkyyttä elämään.

Yhteiset keskustelut omaohjaajan sekä muiden ohjaajien kanssa antavat nuorelle mahdollisuuden luottamukselliseen, ymmärtävään ja arvoa antavaan yhteistyöhön aikuisen kanssa ja vaikeidenkin asioiden läpikäymiseen ja työstämiseen. Erittäin keskeistä on myös nuorisokodin aikuisten antama malli, kuinka esimerkiksi hallita tunteitaan tai reaktioitaan, kuinka käsitellä vaikeita asioita, kuinka opetella niistä puhumaan.

Turvallisuuden tunnetta tuovat johdonmukaiset ja kaikille yhteiset säännöt ja rajat sanktioineen sekä niistä kiinnipitäminen. Omaohjaajuus on Peljalassa yhtenä keskeisenä toimintatapana, mikä myös on tärkeä turvallisuuden ja luottamuksen tunteen tuojana nuorelle. Kun nuori tietää, että on olemassa tietty ihminen, jonka vastuulla on nuoren kaikki asiat ja että hän huolehtii niistä, luo se tunteen, että asiat ovat hallinnassa.

Jokaisella nuorella on mahdollisuus vaikuttaa yhteisön toimintaan ja siellä tehtäviin päätöksiin viikoittain kokoontuvassa nuorten palaverissa, jossa yhteisesti sovitaan seuraavan viikon ohjelma, kuten ruuat, menot, ohjelmat, yhteiset tekemiset ja niihin osallistuminen ja niin edelleen. Nuorella on myös mahdollisuus ottaa tuolloin esille asioita, joihin haluaisi muutosta, ja niistä keskustellaan yhdessä. Kotityöt tehdään yhteisössä yhdessä, kaikki tekevät jotakin – periaatteella. Näin nuorelle tulee tunne vaikuttamisen mahdollisuudesta sekä osallisuudesta ja oman panoksen merkittävydestä yhteisön toiminnassa.

8.1.3 Nuorten mielenterveyden edistämisen SWOT -analyysi sekä nuorten mielenterveyden edistämisen kehittämissuunnitelma

SWOT-analyysi on yksinkertainen työkalu, joka toimii apuna muun muassa strategian laatimisessa sekä oppimisen tai ongelmien tunnistamisessa, arvioinnissa ja kehityksessä. Kohteena SWOT -analyysissä voi olla yrityksen toiminta kokonaisuudessaan tai jokin sen osa-alue. (SWOT -analyysi.)

SWOT -analyysi tulee sanoista Strengths(vahvuudet), Weaknesses(heikkoudet tai haasteet), Opportunies(mahdollisuudet) ja Threats(uhkat). Analyysissä kirjataan siis ylös sovitusta asiasta vahvuudet, haasteet, mahdollisuudet ja uhkat, ja tämän saadun SWOT -analyysin pohjalta voidaan tehdä päätelmiä kyseisen asian tilasta yrityksessä, mikä kirjataan ylös. Tuloksena saadaan toimintasuunnitelma siitä, mitä millekin asialle pitää tehdä. (SWOT -analyysi.)

Pyysin Peljalan henkilökuntaa yhdessä työstämään annettujen kysymysten pohjalta SWOT -analyysin nuorten mielenterveyden edistämisestä (ks. liite 3 Runko Peljalan laatukäsikirjaksi: 8.2.1. Nuorten mielenterveyden edistämisen SWOT -analyysi Peljalla.) sekä suunnitelman nuorten mielenterveyden edistämiseksi (ks. liite 3 Runko Peljalan laatukäsikirjaksi: 8.2.2. Nuorten mielenterveyden edistämisen kehittämissuunnitelma). Näin sain koko henkilökunnan mukaan keskusteluun ja nuorten mielenterveyden edistämisen aiheen työstämiseen, mikä auttaa henkilökuntaa sisäistämään ja hahmottamaan asian paremmin.

8.2 Miksi laatukäsikirja?

Jo nuorisokodin perustamisen yhteydessä syksyllä 2006 on laatukäsikirjan laatiminen ollut Peljalassa tavoitteena. Laatukäsikirjan tarkoituksena Peljalassa on toimia työn ja toiminnan laadun kehittämisen työvälineenä. Sen tarkoituksena on myös toimia ohjekirjana nuorisokodin toiminnalle, tehdä työ näkyväksi sekä yhdenmukaistaa työntekijöiden toimintaa: siitä löytyy keskeisin tieto siitä, kuinka juuri Peljalassa toimitaan, millaisia ohjeita toiminnalle on laadittu, millaisia tavoitteita asetettu.

Laatukäsikirjan olemassaolo Peljalassa on siis tärkeää niin asiakkaiden, yhteistyökumppaneiden, henkilökunnan kuin nuorisokodin toiminnankin kannalta. Se toimii myös hyvänä apuna uusien työntekijöiden ja opiskelijoiden perehdytyksessä.

8.3 Peljalan laatupolitiikka

8.3.1 Perustehtävä ja toiminta-ajatus

Peljalan nuorisokodin perustehtävä on sosiaalitoimen huostaanotettujen sekä avohuollon tukitoimenpiteenä sijoitettujen yläaste- ja ammattikouluikäisten nuorten kasvatusta ja hoitoa.

Toiminta-ajatuksena Peljalassa on turvata nuorten perustarpeet sekä tarjota nuorille turvallinen kasvuympäristö ja aikuissuhteet. Tätä lähtökohtaa vasten nuorille taataan mahdollisuus eheään nuoruuteen ja itsenäistymiseen.

8.3.2 Työtä ohjaavat arvot

Toiminnan perustana olevat arvot Peljalassa ovat: avoimuus, kodinomaisuus, luottamus, yksilöllisyys, jatkuvuus, perhekeskeisyys, arjen tukeminen sekä nuoren vastuuttaminen. Nämä arvot on koottu henkilökunnan kesken työnohjauksessa keväällä 2007.

Näistä arvoista keskeisimmiksi Peljalassa ovat nousseet kodinomaisuus, perhekeskeisyys sekä yksilöllisyys, joihin muutkin edellä mainitut arvot voidaan ajatella sisältyvän.

Kodinomaisuuden lähtökohtana on tarjota nuorelle turvallinen, luotettava ja virikkeellinen kasvuympäristö ja tukea samoja perustehtäviä mitkä kuuluvat jokaisen normaalin perheen arkeen.

Perhekeskeisyyden perusajatuksena on huomioida nuoren läheiset, eli vanhemmat, sisarukset, sukulaiset ja niin edelleen voimavarana nuoren elämässä. Nuoren lähiverkosto toimii erityisen tärkeänä kasvun tukijana ja Peljalan yhteistyökumppaneina. Vanhemmuuden tukeminen ja nuoren kodin peruspilareiden vahvistaminen nähdään tärkeänä, jotta esimerkiksi sijoituksen päätyttyä nuoren on helppoa ja turvallista palata kotiin.

Yksilöllisyys merkitsee Peljalassa sitä, että jokainen nuori kohdataan yksilönä ja näin nuorelle pystytään turvaamaan suunnitelmallinen ja tarkoituksenmukainen arjen tuki ja ohjaus koko sijoituksen ajaksi. Erilaisuuden hyväksyminen ja suvaitsevuuden arvostaminen Peljalan toiminnassa kuuluu myös yksilöllisyyttä korostavaan ilmapiiriin.

8.3.3 Toimintaperiaatteet

Toiminnan perustana Peljalassa on ratkaisukeskeinen toimintatapa, jonka periaatteiden mukaan Peljalassa toimitaan ja jotka muodostavat yrityksen keskeiset toimintaperiaatteet.

Ratkaisukeskeisestä lähestymistavasta käytetään rinnakkaisina nimityksinä myös voimavarasuuntautunutta sekä tavoitesuuntautunutta toimintamallia. Ratkaisukeskeistä toimintamallia käytetään muun muassa terapiamuotona, ja sitä voidaan soveltaa kaikessa inhimillisessä vuorovaikutuksessa, erityisesti se valtaa alaa ihmissuhdealoilla. (von Harpe.)

Ratkaisuihin ja tavoitteisiin keskittyminen ongelmien sijaan on erittäin keskeistä ratkaisukeskeiselle toimintamallille. Asiakkaan resursseja pyritään aktivoimaan ja herät-

tämään hänessä omia oivalluksia. Onnistumisiin keskitytään epäonnistumisten sijaan, ja mahdolliset takapakit mallitetaan oppimis- ja kasvukokemuksiksi. Oikea-väärä sekä joko-tai asetelmia vältetään ja pyritään ymmärtämään että elämässä on useimminkin sekä-että ilmiöitä ja että kaikkiin asioihin on olemassa monta eri mielipidettä ja näkökulmaa. (von Harpe.)

Asiakaslähtöisyys sekä voimavarakeskeisyys ovat ominaista ratkaisukeskeiselle mallille. Asiakas määrittelee itse tavoitteensa ja hänen kykyjä, taitoja sekä osaamista hyödynnetään käsillä olevan ongelman ratkaisussa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Yhteistyö asiakkaan sekä hänen verkostonsa ja läheistensä kanssa nähdään tärkeänä, sillä heidät nähdään yksilön voimavaroina ja apuna pulmien ratkomisessa. Aito, myönteinen palaute sekä ansioiden ja kiitosten jakaminen on niin ikään tärkeä osa ratkaisukeskeistä työtapaa. (Ratkaisukeskeisyys pähkinänkuoressa.)

Peljalassa ratkaisukeskeinen toiminta nähdään tavoitteellisena toimintana, jossa toiminta suunnataan ratkaisuun ja tulevaisuuteen ongelmiin takertumisen sijaan. Tulevaisuuteen suuntautuminen ja tavoitteellisuus, voimavarojen ja toiveikkuuden korostaminen, pienin askelin eteenpäin pyrkiminen, tasaveroisuus ja yhteistyö, yksilöllisyyden ja erilaisuuden arvostaminen, myönteisyys, luovuus ja huumori sekä positiivisen palautteen antaminen ovat Peljalassa toiminnan lähtökohtina ratkaisukeskeisyyden periaatteiden mukaan. Näillä periaatteilla luodaan nuorille työkaluja elämäntilanteiden hoitamiseen ja vaikeuksista selviämiseen.

Peljalan toiminnassa toteutetaan ratkaisukeskeisyyden lisäksi myös yhteisöllisyyden periaatteita, mitkä ilmenevät esimerkiksi yhteisenä toiminnan suunnitteluna, yhdessä toimimisessa sekä yhteisöragaistusten kautta.

8.3.4 Mitä hyvä ja laadukas hoito ja kasvatusta merkitsevät Peljalassa

Hyvä ja laadukas hoito ja kasvatusta merkitsee Peljalassa työtä pitkällä jäniteellä. Hyvä ja laadukas hoito on nuoren yksilöllistä huomioimista, turvallisen ja tasapainoisen kasvuympäristön luomista, itsenäistymisen tukemista. Nuoren kuunteleminen, yhdessä eläminen ja elämäntaitojen opettelu sekä koulunkäynnin, harrastusten ja hyvien

sosiaalisten suhteiden tukeminen kuuluvat hyvään ja laadukkaaseen nuoren hoitoon ja kasvatukseen.

Tavoitteet hoidolle ja kasvatukselle Peljalassa:

- Nuoren kotiolot ja edellytykset saadaan kuntoon ja nuori pääsee takaisin kotiin tai:
- Nuori käy läpi eheän nuoruuden ja suoriutuu nuoruuden kehitystehtävistä Peljalassa: itsenäistyminen, identiteetin löytäminen, vastuuseen kasvaminen sekä oman paikan löytäminen yhteiskunnassa.
- Nuori käy peruskoulun läpi ja löytää itseään kiinnostavan ja taipumuksiaan vastaavan jatko-opintopaikan, jossa hän aloittaa opinnot
- Nuoresta kasvaa itsenäinen, toimintakykyinen ihminen

8.3.5 Työn vaikutusten seuraaminen ja arvioiminen

Vaikka nuorisokodin työn vaikutukset ja kasvatustavoitteiden toteutuminen ovat kokonaisuudessaan nähtävissä vasta pitkän ajan tähtämellä useiden vuosien kuluttua, voidaan arviointia tehdä myös jokapäiväisessä toiminnassa. Työn vaikutuksia seurataan ja arvioidaan päivittäin havainnoimalla nuoren käyttäytymistä ja kehittymistä, jotka raportoidaan suullisesti aina vuoron vaihtuessa sekä kirjallisesti tietokoneelle, josta ne ovat kaikkien ohjaajien luettavissa.

Henkilökunnalla on yhteinen palaveri kerran kolmessa viikossa, jossa henkilökunnan kesken käydään arvioivia keskusteluja kunkin nuoren tilanteesta ja kehityksestä. Kunkin nuoren hoidon- ja kasvatuksen toteutumista ja kehitystä seurataan myös säännöllisesti järjestettävissä huoltosuunnitelmapalavereissa, joissa ovat läsnä mahdollisuuksien mukaan nuoren lisäksi omaohjaaja/-ohjaajat, johtaja tai vastaava johtaja, sosiaalityöntekijä sekä vanhemmat. Tarvittaessa mukana voi olla myös esimerkiksi opettaja, koulukuraattori ja niin edelleen.

Nuorten asioissa tehdään yhteistyötä omaisten sekä eri viranomaisten, kuten koulun, poliisin, lääkärin, sosiaalitoimen kanssa, jolloin saadaan arvokasta lisätietoa nuoren tilanteesta jota voidaan myös käyttää hyväksi arvioinnissa.

Kun nuoren sijoitus on päättynyt, tehdään nuorelle loppuarviointikysely, jossa selvitetään nuoren kokemuksia sijoituspaikasta. Siinä nuori saa kertoa arviotaan, onko hän saanut Peljalassa mielestään riittävästi tukea tarpeisiinsa nähden ja niin edelleen. Näin nuori saa omakohtaisesti arvioida nuorisokodin perustehtävän toteutumista jota myös käytetään hyväksi toimintaa kehitettäessä.

8.3.6 Sitoutuminen laatuun ja työn kehittäminen

Työntekijät ovat sitoutuneet laadun kehittämiseen Peljalassa hyvin, sillä laadun kehittäminen nähdään Peljalassa tärkeänä osana työtä, jotta nuorisokoti kykenisi tuottamaan entistä laadukkaampaa hoitoa ja kasvatusta nuorille ja jatkossakin pysyisi kilpailukykyisenä yrityksenä. Yhteiskunnassa tapahtuvien muutosten sekä perheiden ongelmien ja lastensuojelun tarpeen luonteen muuttumisen vuoksi on hyvin tärkeää, että Peljalan nuorisokoti pystyy myös tulevaisuudessa vastaamaan kasvaviin ja muuttuviin lastensuojelun vaatimuksiin ja nuorten tarpeisiin.

Työn laadun kehittämiseksi työntekijöille järjestetään koulutusta sekä työnohjausta. Työntekijöiden hyvinvoinnin nähdään olevan suorassa yhteydessä työn laatuun. Yhteisissä palaverissa tai nuoren tilanteessa tai nuorisokodin toiminnassa ilmenneiden muutosten tai kehitystarpeiden perusteella toimintaa kehitetään ja etsitään ratkaisuja niistä yhdessä keskustelemalla. Ohjaajilla on lisäksi oma ”idea -kansio” johon jokainen työntekijä voi kirjata ajatuksiaan muun muassa työyksikön kehitystarpeista ja -ideoista, joita toiset työntekijät voivat kommentoida.

Moniammatillisen yhteistyön tehostaminen tarvittaessa on keskeinen osa nuoren hoidon ja kasvatuksen laadun varmistamisessa. Laadunhallintajärjestelmän kehittäminen, eli laatukäsikirjan työstäminen ja jatkossa sen päivittäminen ovat näkyvä osoitus Peljalan pyrkimyksestä kehittää jatkuvasti toiminnan laatua.

9 POHDINTA

9.1 Opinnäytetyön loppumaininkeja

Viimeaikaiset murhenäytelmät Kauhajoella ja Jokelassa ovat näkyvä muistutus siitä, että nuorten mielenterveyteen ja sen positiiviseen kehitykseen tulisi panostaa enemmän. Mielenterveyden edistäminen on mielestäni erittäin tärkeää huomioida nuorisokodissa, sillä näillä nuorilla voi olla takanaan hyvinkin vaikeita ja traumatisoivia kokemuksia, mitkä voivat haitata elämää mikäli niihin ei kiinnitetä huomiota. Muun muassa eheän nuoruuden läpi käyminen, itsenäistyminen sekä opiskelupaikan löytäminen, ovat päätavoitteita Peljalan toiminnassa ja nuorten kasvatuksessa. Jos mielenterveys ei ole kunnossa eikä sitä pyritä edistämään, vaikeutuu näiden tavoitteiden saavuttaminen.

Näin, että mielenterveyden edistäminen nähtiin Peljalassa olevan tärkeä osa nuorisokodin toiminnassa. Kuitenkin ero mielenterveyden edistämisen ja hoidon välillä voi olla vaikeaa hahmottaa, ja alussa jonkin verran rivien välistä ilmenikin ajatus ja asenne siitä, että mielenterveyden edistäminen kuuluisi vain mielenterveystyön ammattisajille ja – auttajille. Uskon, että sain tässä asiassa heidät huomaamaan, että jokainen työntekijä voi omassa työssään toteuttaa mielenterveyden edistämistä riippumatta koulutuksesta, kun vain asiaan paneutuu ja tiedostaa toimintansa merkityksen. Ilokseni minulle yhteistyön loppuvaiheessa välittyikin sellainen tunne, että henkilökunta on ryhtynyt asiaan todella paneutumaan ja pyrkii kehittämään työtään nuorten mielenterveyden edistämiseksi.

Laatu on melko abstrakti käsite, ja se voi olla vaikeaa käsittää näinkin käytännönläheisessä työssä kuin nuorisokodin kasvatustyö. Haasteena yhteistyössämme olikin se, etten ryhtyisi liian teoreettiseksi, ja laatuasiat jäisivät vain väkisin kilpailutuksen vuoksi puserretuiksi hienoiksi lauseiksi paperille. Laatutyössä tärkeää on löytää ja oivaltaa se punainen lanka, miksi asioita on pohdittava välillä myös syvällisemmin: kun työn perustat ovat kunnossa ja kaikkien työntekijöiden tiedossa, heijastuvat työn

arvot ja periaatteet käytäntöön, vaikei niitä tietoisesti tulisi arjessa ajateltuakaan. Ne luovat pohjan yhdenmukaisille toimintatavoille ja nuorten kohtelulle, mikä osaltaan on vaikuttamassa laadukkaan työn toteutumiseen ja tavoitteiden saavuttamiseen.

9.2 Tavoitteiden saavuttaminen

Tavoitteet tälle opinnäytetyölle saavutin mielestäni hyvin. Tein Peljalan nuorisokotiin rungon laatukäsikirjalle ja ehdotelmani laatupolitiikka – kappaleen sisällöstä sekä vein sinne näkökulmaa mielenterveyden edistämisen merkittävydestä ja käytännön toteutuksesta. Mielenterveyden edistämisen teema on myös sisällytetty laatukäsikirjan runkoon työyhteisön itsensä työstämän Nuorten mielenterveyden edistämisen SWOT -analyysin muodossa. Uskon työyhteisön hyötyvän tästä opinnäytetyöstä paljon, sillä he joutuivat runsaasti pohtimaan ja keskustelemaan laadun hallinnan ja nuorten mielenterveyden edistämisen näkökulmista henkilökunnan kesken. En antanut heille mitään valmiita vastauksia, vaan loppujen lopuksi heidän täytyi itse tehdä ajatustyö, annoin heille vain työkaluja siihen.

Tämän työn tulokset ja tuotos ei ole yleistettävissä, eikä se ole sen tarkoitukseen, vaan työ on räätälöity juuri tälle yritykselle sopivaksi. Jokainen nuorten kanssa työskentelevä voi tuki hyötyä teoriaviitekehystä ja laadunhallinnan tietämyksestä on hyötyä kaikille, mutta laatukäsikirja ja laatupolitiikka täytyy jokaisen yrityksen työstää itse yrityksen sisällä.

9.3 Opinnäytetyön merkitys sekä tulosten hyödynnettävyys

Sain aluksi sellaisen kuvan, että laatukäsikirjan laatimisen ensisijainen tarve tuli ulkopuolelta, sillä kilpailuttamisen kannalta laatukäsikirjan olemassaolo on eduksi nuorisokodille. Uskon kuitenkin, että koska Peljalassa ”jouduttiin” tämän työn laatimisen yhteydessä laatuasioista paljon keskustelemaan ja aiheeseen syventymään, sai se heidät näkemään laadun kehittämisen merkityksen aivan uudessa valossa ja lujitti kytköksiä käytännöntyön ja teoreettisten periaatteiden välille.

Tämä opinnäytetyö on varmasti arvokas lähtökohta nuorisokodin laadunhallintajärjestelmän luomiselle, vaikkeen muuta teoriaa käsikirjaan koonnutkaan, kuin laatupolitiikka-

kan ja mielenterveyden edistämisen SWOT -analyysin. Laatupolitiikka on ikään kuin pohja, jonka perustalle laatukäsikirjaa on hyvä pikku hiljaa alkaa henkilökunnan rakentamaan. Myös suurpiirteiset raamit, jotka loin koko laatukäsikirjalle, antaa suuntaa siitä, millaisia asioita kannattaa laatukäsikirjassa minimissään huomioida. Loppu onkin sitten työyhteisön harkinnan ja resurssien varassa, mitä Peljalassa nähdään tärkeäksi toiminnasta kertoa ja osoittaa.

Toivottavasti heillä on tulevaisuudessakin resursseja saattaa laatukäsikirjaa eteenpäin. Laadunhallinta on ikään kuin jatkuva sykli, joka ei koskaan pysähdy - näin sen ainakin tulisi olla. Menestyäkseen on yrityksen kyettävä kriittisesti arvioimaan toimintansa perusteita ja muuttumaan ja korjaamaan mahdollisesti vanhentuneita periaatteitaan tarpeen vaatiessa. Toivon myös, että nuorten mielenterveyden edistämiseen henkilökunnalla olisi aikaa ja innostusta jatkossakin panostaa. Aihe on tullut todella ajankoh- taiseksi ja mediassa esillä olleiden veritöiden myötä on nuorten mielenterveyden edis- täminen varmasti uudella tavalla tullut keskusteluun Peljalan nuorisokodissakin.

Tämän opinnäytetyön sekä sujuvan ja mutkattoman yhteistyömme kautta saimme puo- lin ja toisin uudenlaista näkökulmaa asioihin ja työhömmme. Minä annoin osaltani eväi- tä mielenterveyden edistämisen tiedostamiseen ja myös toteuttamiseen sekä laadun- hallinnan kokonaisvaltaisuuden hahmottamiseen ja kehittämiseen Peljalan työyhteis- öön. Vastaavasti sain itse yhteisten palaverien ja keskustelujen kautta monipuolista ja käytännön läheistä tuntumaa nuorisokodin työstä ja toiminnasta sen lisäksi, että sain mahdollisuuden syventää ammattitaitoani perehtymällä laadunhallinnan sekä mielen- terveyden edistämisen teemoihin tämän opinnäytetyön myötä.

LÄHTEET

Aalberg, V. 2006. Pojasta mieheksi. Teoksessa Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Toim. Laukkanen, E., Marttunen, M., Miettinen, S. & Pietikäinen, M. 2006. Hämeenlinna: Karisto:n kirjapaino.

Aalberg, V & Siimes, M.A. 1999. Lapsesta aikuiseksi –Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Alasuutari, P. 1994. Laadullinen tutkimus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Alkukartoituskysely Peljalan henkilökunnalle 2007. Kysely Peljalan henkilökunnalle mielenterveyden edistämisestä, laatupolitiikasta sekä prosessin kuvauksesta Peljalan nuorisokodissa 28.4.2007.

Friis, L., Eirola, R. ja Mannonen, M. 2004. Lasten ja nuorten mielenterveystyö. Vantaa: WSOY.

Halonen, M. 2006. Nuorten mielenterveyden edistäminen kouluterveydenhuollossa – Terveystieteiden valmiudet nuorten mielenterveyden arvioinnissa ja tukemisessa. Pro –gradu tutkielma. Kuopion yliopisto: Hoitotieteen laitos.

Hedman, A. 2002. Mielenterveyden edistäminen hoitotyössä –käsitteen analyysi hybridimallin mukaan. Pro-gradu tutkielma. Tampereen yliopisto: Hoitotieteen laitos.

Heikkinen, H. 2007. Toimintatutkimus –toiminnan ja ajattelun taitoa. Teoksessa Ikku-noita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Toim. Aaltola, J. & Valli, R. 2007. Juva: WS Bookwell.

Holma, T., Outinen, M., Idänpään-Heikkilä, U. & Sainio, S. 2001. Kirkasta ja uudista laadunhallintaa – kehittä laatutalo. Opas sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioille. Helsinki: Hakapaino.

Idänpään-Heikkilä, U., Outinen, M., Nordblad, A., Päivärinta, E. & Mäkelä, M. 2000. Laatuksiteerit –Suuntaviivoja tekijöille ja käyttäjille. Helsinki: Stakes. Aiheita-monistesarja 20/2000.

Jyvässeudun Perhekodit Oy. Esite: Haukkahovin perhekoti, Peljalan nuorisokoti, it-senäistymis- ja tukiasuntoja.

Kainulainen, A. 2002. Nuoren mielenterveyden suojaus ja haavoittuvuus – yhdeksäsluokkalaisten käsityksiä mielenterveydestä ja sen kokemisesta. Pro –gradu tutkielma. Kuopion yliopisto: Hoitotieteen laitos.

Kallio, M. 2006. Nuorten arviointia mielenterveyspalvelujen sihtikehittämishankkeesta Kuopiossa, Lappeenrannassa ja Imatralla. Pro –gradu tutkielma. Kuopion yliopisto: Hoitotieteen laitos.

Kiviniemi, K. 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Toim. Aaltola, J. & Valli, R. 2001. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Koivunen, K. 2001. Lastenkoti Kaarisillan laatuksikirja. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu: Sosiaali- ja terveysala.

Laatu ja laatuksiteerit. 2006. Julkaistu 1.6.2006, Päivitetty 10.10.2006. Viitattu 6.3.2007. <http://neuvoa-antavat.stakes.fi>.

Lapsen mielen sairaus. Kouluterveyskysely. Stakes. Viitattu 10.3.2007. http://www.mielenterveysseura.fi/mieli_info.asp?main=Mielenterveys%20ja%20elämäankulku&page=18&cat=Lapsuus%20ja%20nuoruus&show=no

Lasten- ja nuorisopsykiatria. 2004. Toim. Moilanen, I., Räsänen, E., Tamminen, T., Almqvist, F., Piha, J. ja Kumpulainen, K. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Lasten ja nuorten turvallisen kasvun ja kehityksen turvaaminen. 2003. Mielenterveys tarvitsee päättäjiä –eväitä eduskuntatyöhön. Mielenterveysseuran tiedotussarja 1/2003. Viitattu 10.3.2007. <http://www.mielenterveysseura.fi/mieli>.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Viitattu: 29.12.2008. Valtion säädöstietopankki Finlex. [http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search\[type\]=pika&search\[pika\]=lastensuojelu*](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search[type]=pika&search[pika]=lastensuojelu*).

Lastensuojelulaki 21.12.2007/1390. Viitattu 29.12.2008. Valtion säädöstietopankki Finlex. [http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search\[type\]=pika&search\[pika\]=lastensuojelu*](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search[type]=pika&search[pika]=lastensuojelu*).

Lastensuojelun käsitteistöä. Viitattu 27.3.2007. Lastensuojelun keskusliitto: http://www.lskl.fi/showPage.php?page_id=11#avoh

Lastensuojelu ja sijaishuolto. Viitattu 27.3.2007. Lastensuojelun keskusliitto. http://www.lskl.fi/showPage.php?page_id=84 .

- Lastensuojelu tänään. 2004. Toim. Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Mikkola, M & Helminen, J. 1994. Lastensuojelu. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.
- Mikkola, P. 1999. Laadun elementit sijaishuollossa. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 14. Lastensuojelun keskusliitto. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino.
- Noppari, E. 2004. Lapsen ja nuoren mielenterveyden edistäminen. Teoksessa Lasten ja nuorten hoitotyön käsikirja. Toim. Koistinen, P., Ruuskanen, S. ja Surakka T. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino, 312 – 336.
- Outinen, M., Lempinen, K., Holma, T. & Haverinen, R. 1999. Seitsemän laatupolkua –Vaihtoehtoja laadunhallintaan sosiaali- ja terveydenhuollossa. Helsinki: Kuntaliiton painatuskeskus.
- Punkanen, T. 2003. Mielenterveystyö ammattina. Tampere: Tammerpaino.
- Rousu, S. & Holma, T. 1999. Laadunhallinnan perusteita lastensuojelutyöhön. Toimintamalleja ja työvälineitä kuntien sosiaalitoimistojen laatutyöhön. Helsinki: Kuntaliiton painatuskeskus.
- Rousu, S. & Holma, T. 2004. Lastensuojelupalvelujen laadunhallinta. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- Ratkaisukeskeisyys päihinänkuoressa. Viitattu 23.7.2007. <http://www.ratkes.fi/tietoa-ratkaisukeskeisyysta/artikkeleita/ratkaisukeskeisyys-paehkinaenkuoressa>.
- Siltala, P. 2006. Työstä naiseksi. Teoksessa Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Toim. Laukkanen, E., Marttunen, M., Miettinen, S. & Pietikäinen, M. 2006. Hämeenlinna: Karisto:n kirjapaino.
- SWOT -analyysi. Viitattu 17.9.2007. <http://fi.wikipedia.org/wiki/SWOT>
- Tiellä mielenterveyteen. 2001. Julkaistu Mielenterveys 1/2001: Pitkä ja mutkainen taival. Viitattu 10.3.2007. http://www.mielenterveysseura.fi/mieli_info.asp?main=Mitä%20mielenterveys%20on?&page=20&cat=navi&show=no.
- Työkirja ammatillisen perhekodin laadunhallintaan. 2005. Laatu lastensuojeluun. Ammatillisten perhekotien liitto ry.
- Von Harpe, P. Ratkaisukeskeinen lähestymistapa terapiassa. Viitattu 23.7.2007. <http://www.tukiasema.net/terapiat/ratkaisukeskeinen.asp>.
- Älä jätä nuorta yksin. 2008. Mielenterveys 5, 6-9.

LIITTEET

Liite 1. Alkukartoituskysely Peljalan henkilökunnalle

ALKUKARTOITUSKYSELY PELJALAN HENKILÖKUNNALLE 28.4.2007

Teen opinnäytetyönä Peljalan nuorisokotiin laatukäsikirjaa Peljalan henkilökunnan kanssa yhdessä sovituilta osin. Tarkoitukseni on selvittää, kuinka mielenterveyden edistäminen nähdään osana nuorten hoito- ja kasvatustyötä Peljalassa. Laatukäsikirjaan kuvaan Peljalan nuorisokodin laatupolitiikan sekä sijoitusprosessin kuvauksen.

Koko työyhteisön kuvaus ja näkemykset omasta toiminnasta, sen arvioinnista ja kehittämisestä on hyvin tärkeää laatukäsikirjaa laatiessa. Tämän vuoksi ystävällisesti pyydän, että jokainen työyhteisön jäsen vastaisi alla oleviin kysymyksiin.

MIELENTERVEYDEN EDISTÄMINEN:

1. Kuinka tärkeänä pidät mielenterveyden edistämistä työyksikössäsi? Miksi?
2. Kuinka mielenterveyden edistäminen mielestäsi toteutuu päivittäisessä hoito- ja kasvatustyössä Peljalassa?

LAATUPOLITIIKKA:

1. Miksi ja miten päädyitte laatukäsikirjan laatimiseen?
2. Mikä on yrityksenne perustehtävä ja toiminta-ajatus?
3. Mitkä ovat yrityksen keskeiset toimintaperiaatteet?
4. Mitkä ovat tärkeimmät työtä ohjaavat arvot?
5. Mitä hyvä ja laadukas hoito ja kasvatusta merkitsee Peljalassa? Mitkä ovat mielestäsi tavoitteet laadukkaalle hoidolle ja kasvatukselle?
6. Miten työn vaikutuksia seurataan ja arvioidaan?
7. Kuinka toimintaa ja työn laatua kehitetään ja parannetaan?
8. Kuinka työntekijät ovat mielestäsi sitoutuneet laadun kehittämiseen Peljalassa?

PROSESSIN KUVAUS:

1. Mitkä ovat keskeisimmät työprosessit Peljalan toiminnassa?
2. Mitkä ovat sijoitusprosessin keskeiset vaiheet?
3. Kuinka sijoitusprosessin eri vaiheissa voi ottaa huomioon nuoren mielenterveyden edistämisen? Onko se mielestäsi tärkeää? Miksi?

Kiittäen yhteistyöstä ja vaivannäöstä,

Paula Timonen

Liite 2. Saatekirje Peljalan laatukäsikirjan rungolle

Saatteeksi laatukäsikirjan rungolle Peljalaan 1.10.2007:

Olen tehnyt pyynnöstänne rungon laatukäsikirjalle työyhteisöönne Peljalan nuorisokotiin. Runko on osa opinnäytetyötäni, *Laatupolitiikka ja mielenterveyden edistäminen Peljalan nuorisokodissa*, ja olen keskittynyt laatukäsikirjassa laatupolitiikan sekä mielenterveyden edistämiseen osana nuorten kasvatustyötä kuvauksiin syvemmin, muilta osin rungossa on vain ehdotelmia laatukäsikirjan sisällöstä otsikkotasolla.

Tein tutkimuksen, jossa selvitin laatupolitiikkaa sekä mielenterveyden edistämistä Peljalan nuorisokodissa. Tämän tutkimuksen pohjalta tein laatukäsikirjan runkoon Laatupolitiikka ja Mielenterveyden edistäminen osana nuorten kasvatustyötä – kappaleet Peljalan henkilökunnan omista lähtökohdista käsin alkukartoituskyselyn sekä haastattelujen ja henkilökunnan minulle tekemien kirjallisten esitysten pohjalta.

Kappaleet 2 Laatupolitiikka ja 8 Mielenterveyden edistäminen osana nuorten kasvatustyötä ovat siis näennäisesti tehty jo valmiiksi. Mutta koska tämän rungon tarkoituksena on toimia ikään kuin alustuksena varsinaiselle laatukäsikirjalle, jonka henkilökunta työstää itse kokonaisuudessaan valmiiksi, on henkilökunnalla vielä mahdollisuus muokata kappaleita niin, että ne paremmin vastaisivat Peljalan tarpeisiin ja koko laatukäsikirjasta tulisi myös mahdollisimman ”oman näköinen”.

Muun sisällön olen kuvannut otsikkotasolla ja hieman myös avannut sitä, mitä kappaleissa voisi käsitellä. Nämä ovat mielestäni minimivaatimuksia sille, mitä laatukäsikirjan tulee ainakin sisältää. Kaikki on kuitenkin vain suuntaa antavia ehdotelmia. Se, millaiseksi laatukäsikirja lopulta tulee muodostumaan ja mitä ehdottamiani asioita siinä tulee näkymään ja missä järjestyksessä, on lopulta kiinni Peljalan henkilökunnan omista näkemyksistä ja työpanoksesta. Laatukäsikirjan loppuun saattaminen on pitkä prosessi, jopa vuosia kestävä, mutta vaivan näkeminen kannattaa!

Työn iloa laatukäsikirjan loppuun viemiseen ja lämpimät kiitokset sujuvasta yhteistyöstä!

Syysterveisin Paula Timonen

Liite 3. RUNKO PELJALAN NUORISOKODIN LAATUKÄSIKIRJAKSI

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	47
2 LAATUPOLITIikka	47
2.1 Peljalan perustehtävä ja toiminta-ajatus	47
2.2 Työtä ohjaavat arvot.....	47
2.3 Toimintaperiaatteet – Ratkaisukeskeinen toimintatapa työn viitekehyksenä	48
2.4 Mitä hyvä ja laadukas hoito ja kasvatustyö merkitsevät Peljalassa	49
2.5 Työn vaikutusten seuraaminen ja arvioiminen	49
2.6 Sitoutuminen laatuun ja työn kehittäminen	50
3 PELJALAN NUORISOKOTI	51
4 ASIAKKAAT	51
5 HENKILÖKUNTA	51
6 HOITO JA KASVATUS PELJALAN NUORISOKODISSA	51
6.1 Keskeiset työprosessit	51
6.1.1 Sijoitusprosessi.....	51
6.1.2 Kasvatusprosessi.....	51
6.1.3 Sijoituksen päättäminen	51
6.1.4 Jälkihuolto	51
6.2 Hoito- ja kasvatussuunnitelma	51
6.3 Kasvatusmenetelmät.....	52
7 TUKIPALVELUT JA YHTEISTYÖKUMPPANIT.....	52
8 MIELENTERVEYDEN EDISTÄMINEN OSANA NUORTEN KASVATUSTYÖTÄ	52
8.1 Mielenterveyden edistämisen merkittävyys nuorisokodin toiminnassa	52
8.2 Nuorten mielenterveyden edistämisen SWOT–analyysi Peljalassa.....	52
8.2.1 Nuorten mielenterveyden edistämisen SWOT-analyysi Peljalassa.....	53
8.2.2 Nuorten mielenterveyden edistämisen kehittämissuunnitelma	54
9 DOKUMENTOINTI	55
10 TOIMINTAA OHJAAVA LAINSÄÄDÄNTÖ JA NORMISTO	56

1 JOHDANTO

Laatukäsikirja on organisaation laatujärjestelmän kuvaus, jonka tarkoituksena on kertoa tämän hetkinen tilanne siitä, missä vaiheessa laadunhallintaa ollaan menossa, miten meillä toimitaan ja miten laatu hallitaan.

Tämä laatukäsikirja on laadittu Peljalan nuorisokodin työyhteisöön työn ja toiminnan laadun kehittämisen työvälineeksi. Sen tarkoituksena on myös toimia ohjekirjana nuorisokodin toiminnalle, tehdä työ näkyväksi sekä yhdenmukaistaa työntekijöiden toimintaa: siitä löytyy keskeisin tieto siitä, kuinka juuri meillä toimitaan, millaisia ohjeita toiminnalle on laadittu, millaisia tavoitteita asetettu.

Laatukäsikirjan olemassaolo on Peljalassa tärkeää niin asiakkaiden, yhteistyökumppaneiden, henkilökunnan kuin nuorisokodin toiminnankin kannalta. Se toimii myös hyvänä apuna uusien työntekijöiden ja opiskelijoiden perehdytyksessä.

2 LAATUPOLITIikka

2.1 Peljalan perustehtävä ja toiminta-ajatus

Peljalan nuorisokodin perustehtävä on sosiaalitoimen huostaanotettujen sekä avohuollon tukitoimenpiteenä sijoitettujen yläaste- ja ammattikouluikäisten nuorten kasvatusta ja hoitoa.

Toiminta-ajatuksena Peljalassa on turvata nuorten perustarpeet sekä tarjota nuorille turvallinen kasvuympäristö ja aikuissuhteet. Tätä lähtökohtaa vasten nuorille taataan mahdollisuus eheään nuoruuteen ja itsenäistymiseen.

2.2 Työtä ohjaavat arvot

Toiminnan perustana olevat arvot Peljalassa ovat: avoimuus, kodinomaisuus, luottamus, yksilöllisyys, jatkuvuus, perhekeskeisyys, arjen tukeminen sekä nuoren vastuuttaminen. Nämä arvot on koottu henkilökunnan kesken työnohjauksessa keväällä 2007.

Näistä arvoista keskeisimmiksi Peljalassa ovat nousseet kodinomaisuus, perhekeskeisyys sekä yksilöllisyys, joihin muutkin edellä mainitut arvot voidaan ajatella sisältyvän.

2.4 Mitä hyvä ja laadukas hoito ja kasvatukset merkitsevät Peljalassa

Hyvä ja laadukas hoito ja kasvatukset merkitsevät Peljalassa työtä pitkällä järkeellä. Hyvä ja laadukas hoito on nuoren yksilöllistä huomioimista, turvallisen ja tasapainoisen kasvuympäristön luomista, itsenäistymisen tukemista. Nuoren kuunteleminen, yhdessä eläminen ja elämäntaitojen opettelu sekä koulunkäynnin, harrastusten ja hyvien sosiaalisten suhteiden tukeminen kuuluvat hyvään ja laadukkaaseen nuoren hoitoon ja kasvatukseen.

Tavoitteet laadulle ja kasvatukselle Peljalassa:

- Nuoren kotiolot ja edellytykset saadaan kuntoon ja nuori pääsee takaisin kotiin tai:
- Nuori käy läpi eheän nuoruuden ja suoriutuu nuoruuden kehitystehtävistä Peljalassa: itsenäistyminen, identiteetin löytäminen, vastuuseen kasvaminen sekä oman paikan löytäminen yhteiskunnassa.
- Nuori käy peruskoulun läpi ja löytää itseään kiinnostavan ja taipumuksiaan vastaavan jatko-opintopaikan, jossa hän aloittaa opinnot
- Nuoresta kasvaa itsenäinen, toimintakykyinen ihminen

2.5 Työn vaikutusten seuraaminen ja arvioiminen

Vaikka nuorisokodin työn vaikutukset ja kasvatustavoitteiden toteutuminen ovat kokonaisuudessaan nähtävissä vasta pitkän ajan tähtäimellä useiden vuosien kuluttua, voidaan arviointia tehdä myös jokapäiväisessä toiminnassa. Työn vaikutuksia seurataan ja arvioidaan päivittäin havainnoimalla nuoren käyttäytymistä ja kehittymistä, jotka raportoidaan suullisesti aina vuoron vaihtuessa sekä kirjallisesti tietokoneelle, josta ne ovat kaikkien ohjaajien luettavissa.

Henkilökunnalla on yhteinen palaveri kerran kolmessa viikossa, jossa yhdessä käydään arvioivia keskusteluja kunkin nuoren tilanteesta ja kehityksestä. Kunkin nuoren hoidon- ja kasvatuksen toteutumista ja kehitystä seurataan myös säännöllisesti, vähintään puolivuositain järjestettävissä huoltosuunnitelmapalavereissa, joissa ovat läsnä mahdollisuuksien mukaan nuoren lisäksi omaohjaaja/-ohjaajat, johtaja tai vastaava johtaja, sosiaalityöntekijä sekä vanhemmat. Tarvittaessa mukana voi olla myös esimerkiksi opettaja, koulukuraattori ja niin edelleen.

Nuorten asioissa tehdään yhteistyötä omaisten sekä eri viranomaisten, kuten koulun, poliisin, lääkärin, sosiaalitoimen kanssa, jolloin saadaan arvokasta lisätietoa nuoren tilanteesta jota voidaan myös käyttää hyväksi arvioinnissa.

Kun nuoren sijoitus on päättynyt, tehdään nuorelle loppuarviointikysely, jossa selvitetään nuoren kokemuksia sijoituspaikasta. Siinä nuori saa kertoa kokemuksiaan, onko hän saanut Peljalassa mielestään riittävästi tukea tarpeisiinsa nähden ja niin edelleen. Näin nuori saa omakohtaisesti arvioida nuorisokodin perustehtävän toteutumista jota myös käytetään hyväksi toimintaa kehitettäessä.

2.6 Sitoutuminen laatuun ja työn kehittäminen

Työntekijät ovat sitoutuneet laadun kehittämiseen Peljalassa hyvin, sillä laadun kehittäminen nähdään Peljalassa tärkeänä osana työtä, jotta nuorisokoti kykenisi tuottamaan entistä laadukkaampaa hoitoa ja kasvatusta nuorille ja jatkossakin pysyisi kilpailukykyisenä yrityksenä. Yhteiskunnassa tapahtuvien muutosten sekä perheiden ongelmien ja lastensuojelun tarpeen luonteen muuttumisen vuoksi on hyvin tärkeää, että Peljalan nuorisokoti pystyy myös tulevaisuudessa vastaamaan kasvaviin ja muuttuviin lastensuojelun vaatimuksiin ja nuorten tarpeisiin.

Työn laadun kehittämiseksi työntekijöille järjestetään koulutusta sekä työnohjausta. Työntekijöiden hyvinvoinnin nähdään olevan suorassa yhteydessä työn laatuun. Yhteisissä palavereissa tai nuoren tilanteesta tai nuorisokodin toiminnassa ilmenneiden muutosten tai kehitystarpeiden perusteella toimintaa kehitetään ja etsitään ratkaisuja niistä yhdessä keskustelemalla. Ohjaajilla on lisäksi oma ”idea – kansio” johon jokainen työntekijä voi kirjata ajatuksiaan mm. työyksikön kehitystarpeista ja -ideoista, joita toiset työntekijät voivat kommentoida.

Moniammatillisen yhteistyön tehostaminen tarvittaessa on keskeinen osa nuoren hoidon ja kasvatuksen laadun varmistamisessa. Laadunhallintajärjestelmän kehittäminen, eli laatukäsikirjan työstäminen ja jatkossa sen päivittäminen ovat näkyvä osoitus Peljalan pyrkimyksestä kehittää jatkuvasti toimintansa laatua.

3 PELJALAN NUORISOKOTI

- *Tiivistelmä nuorisokodista ja sen toiminnasta*
- *Nuorisokodin historia, fyysiset puitteet*
- *Profiloituminen eli toiminnan rajaaminen. Siitä selviää, millaisille nuorille Peljala on tarkoitettu ja millaisiin ongelmiin se kykenee vastaamaan*
- *Tulevaisuuden visio?*

4 ASIAKKAAT

- *Keitä ovat asiakkaat?*
- *Mistä nuoret tulevat?*

5 HENKILÖKUNTA

- *Henkilöstö, heidän koulutuksensa ja osaamisensa.*
- *Myös tilapäisten sijaisten käyttö voidaan esitellä*
- *Työnjako, onko esimerkiksi erinäisiä vastuualueita ja niin edelleen*
- *Kuinka osaamista kehitetään?*
- *Henkilökunnan palaverit*

6 HOITO JA KASVATUS PELJALAN NUORISOKODISSA

6.1 Keskeiset työprosessit

Laadunhallinnassa ja laatukäsikirjassa on keskeistä kuvata pääprosessit sekä mahdolliset oheisprosessit vaiheineen ja tavoitteineen. Nämä neljä lienevät keskeisimmät prosessit nuorisokodin toiminnassa.

6.1.1 Sijoitusprosessi

6.1.2 Kasvatusprosessi

6.1.3 Sijoituksen päättäminen

6.1.4 Jälkihuolto

6.2 Hoito- ja kasvatussuunnitelma

- *Milloin tehdään?*
- *Mitä tietoa, mistä kerätään?*
- *Ketkä osallistuvat?*
- *Miten suunnitelmaa seurataan, arvioidaan, päivitetään?*
- *Kuinka se ohjaa päivittäistä työskentelyä?*

6.3 Kasvatusmenetelmät

- *Millaisilla toimenpiteillä hoito- ja kasvatustavoitteiden toteutumista tuetaan? Mm. säännöt ja rajat sanktioineen on hyvä kirjallisesti kuvata.*
- *Peljalan arki: päivä- ja viikkorytmi, harrastukset, kotona käyminen*

7 TUKIPALVELUT JA YHTEISTYÖKUMPPANIT

- *Millaisia tukipalveluja nuorille on tarjolla? (näitä ovat esim. puheterapiapalvelut, psykologin palvelut, lastenpsykiatriset palvelut, työnohjaus, konsultaatiot, muut asiantuntijapalvelut)*
- *Miten tukipalvelujen saatavuus on turvattu? Kuinka palvelujen piiriin pääsee?*
- *Yhteistyökumppanit ja niiden osuus hoito- ja kasvatustyön turvaamisessa*

8 MIELENTERVEYDEN EDISTÄMINEN OSANA NUORTEN KASVATUSTYÖTÄ

8.1 Mielenterveyden edistämisen merkittävyys nuorisokodin toiminnassa

Mielenterveyden edistämisen nähdään Peljalassa olevan keskeinen ja luonnollinen osa päivittäistä kasvatus- ja hoitotyötä. Koska nuoren kasvu ja kehitys on yhtä aikaa fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen tapahtumaketju, on kaikilla osa-alueilla ja niiden tukemisella merkitystä nuoren kasvussa ja kasvatuksessa. Lisäksi sijoitetuilla nuorilla erilaiset mielenterveyden ongelmat ovat melko yleisiä, minkä vuoksi henkilökunnan osaamista mielenterveyden edistämisen alueella pidetään Peljalassa tärkeänä. Mikäli mielenterveys ei ole kunnossa, hänen kehityksensä ja selviytymisensä vaikeutuu.

8.2 Nuorten mielenterveyden edistämisen SWOT–analyysi Peljalassa

Tämän SWOT–analyysin tarkoitus on tiivistetysti kuvata mielenterveyden edistämisen merkittävyys ja käytännön toteutus ja mahdollisuudet nuorisokodin arjessa sekä kuvata kirjallisesti, kuinka se tässä työyhteisössä toteutuu. Näin asia tulee konkreettisemmin ja selkeämmin esille, ja analyysi toimii myös ns. toimintasuunnitelmana siitä, kuinka Peljalassa nuorten mielenterveyttä pyritään edistämään.

8.2.1 Nuorten mielenterveyden edistämisen SWOT-analyysi Peljalassa

<p>Nuorten vahvuudet mielenterveyden kehittämisessä:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Suotuisa temperamentti, halu selviytyä. - Ainakin yksi positiivinen aikuissuhde - Kyky puhua tunteistaan ja jakaa asiat. - Aikaisemmat kokemukset, kuinka selvitä vaikeista tilanteista ja kyky käyttää niitä hyväksi. - Positiiviset ja lämpimät suhteet läheisiin, perheenjäseniin, ystäviin. - Ympäristön tuki. - Lahjakkuus, hyvä koulumenestys. 	<p>Kehittymishaasteet nuorten mielenterveydelle:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Luottamuksen syntyminen nuoren ja aikuisen välille ja nuoren turvallisuuden tunteen palauttaminen, pysyvyyden ja jatkuvuuden tunteen muodostaminen nuorelle. - Kaikenlaisen väkivallan ja kaltoinkohtelun uhkan poistaminen ja siltä suojeleminen - Vahingollisten perhesuhteiden muuttaminen positiivisiksi, vanhempien motivoiminen ja silmien avaaminen näkemään käytöksensä vaikutuksia nuoren kehitykseen - Itsetunnon kehittyminen - Oman osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuuden tunteiden saavuttaminen
<p>Nuorten mielenterveyden kehittämismahdollisuudet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nuorista on mahdollista vaikeidenkin kokemusten jälkeen kehittyä tasapainoisia, terveitä, työkykyisiä yhteiskunnan jäseniä. - Itsenäistyminen ja vastuunotto omasta elämästä. - Nuori kykenee solmimaan ja ylläpitämään tasapainoisia, tyydyttäviä ihmissuhteita. - Mielekkään harrastuksen tai muun elämään sisältöä tuovan virikkeen löytäminen. 	<p>Uhat nuorten mielenterveyden kehittämiselle:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Repaleiset taustat: - Toimimaton vanhemmuus ja epäsuotuisat perheolosuhteet; huonot kokemukset turvattomista aikuisista, erokokemukset, vanhempien kykenemättömyys toimia vanhempina, rajojen asettamisen tai kiinnipitämisen puute, perhesuhteiden toimimattomuus. - Mielenterveys- ja päihdeongelmat perheessä, perheväkivallan kohteeksi joutuminen tai sivusta seuraaminen: fyysinen, psyykkinen, seksuaalinen väkivalta. - Koulukiusaaminen. - Perheen alhainen sosio-ekonominen tilanne. - Perinnöllinen alttius sairastua psyykkisesti.

Nuorten mielenterveyden edistämisen SWOT -analyysi. Peljalan henkilökunnan laatima SWOT -analyysi nuorten mielenterveyden kehittämisen keskeisistä voimavaroista, uhista, haasteista ja mahdollisuuksista.

8.2.2 Nuorten mielenterveyden edistämisen kehittämissuunnitelma

Keskeiset tarpeet nuorten mielenterveyden edistämässä Peljalassa

- Turvallisen kasvuympäristön sekä arjen tuen tarjoaminen
- Ainakin yhden läheisen, tukea antavan ja luottamukseen perustuvan sekä turvallisen vuorovaikutussuhteen syntyminen aikuisen kanssa
- Nuorisokodin aikuiset tunnistavat jokaisen nuoren omat, yksilölliset tarpeet ja pystyvät vastaamaan niihin.
- Aikuiset tunnistavat nuoren normaaliin kehitykseen kuuluvan käyttäytymisen ja osaavat erottaa siitä poikkeavat, huolestuttavat piirteet.
- Henkilökunnalla on hyvät yhteistyösuhteet sosiaali- ja terveystalouden eri toimijoihin, jotta nuori voi tarvittaessa hyödyntää mielenterveystyön erikoisosaamista.
- Ohjaaja tietää, minne nuori ohjataan kun tarvitaan mielenterveyden erikoisosaamista.

Nuoren vahvuuksien vahvistaminen, mahdollisuuksien ja kykyjen hyväksi käyttäminen

- Nuoren vahvuuksiin kiinnitetään tietoisesti huomiota, annetaan mahdollisimman paljon positiivista palautetta sekä korostetaan pienten askelten tärkeyttä kehityksessä
- Nuoren omat vahvuudet ja kehittämiskohteet selvitetään nuorelle itselleen, hänen vanhemmilleen sekä kaikille nuorisokodin ohjaajille.
- Omaohjaajalla on selkeä rooli vuorovaikutuksen rakentumisessa nuoren kanssa ja nuorelle annetaan runsaasti aikaa keskustella omaohjaajan kanssa mieltä askarruttavista asioista. Yhteinen vuorovaikutus rakentuu kuitenkin tasapuolisesti kaikkien nuorten sekä ohjaajien kesken.
- Yhteydenpitoa perheenjäseniin, ystäviin ja muihin läheisiin tuetaan
- Nuorten läheiset nähdään entistä selkeämmin yhteistyökumppaneina yhteisessä kasvatustyössä ja heitä kannustetaan olemaan nuorten tukena koko sijoituksen ajan.
- Nuoren itsenäistymiseen ja vastuunottoon suunnataan suunnitelmallisesti tavoitteita asettaen. Sijoituksen jatkuessa nuoren tavoitteita seurataan sekä tarkennetaan yhdessä aina yksilöllisesti sovituin väliajoin.

- Jokaiselle nuorelle etsitään mielekäs harrastus, joka tuo sisältöä nuoren elämään ja jonka kautta nuori voi saada lisää onnistumisenkokemuksia

Kehittymishaasteiden työstäminen sekä mielenterveyden uhkien ja niiden vaikutusten eliminoiminen

- Jokaisen nuoren kehitystä tarkkaillaan ja arvioidaan säännöllisesti
- Mielenterveyden eri osa-alueita tuetaan päivittäin arjessa, ohjaustilanteissa ja nuorten kanssa käytävissä keskusteluissa.
- Nuorelle tarjotaan turvalliset kasvuolosuhteet ja mahdollisimman normaali arki sääntöineen ja rutiineineen.
- Jokaiselle nuorelle nimetään heti sijoituksen alussa kaksi omaohjaajaa, jotka ensisijaisesti vastaavat kyseisen nuoren kokonaistilanteesta koko sijoituksen ajan, mikä luo turvallisuuden ja jatkuvuuden tunnetta nuorelle.
- Nuoren kanssa opetellaan yhdessä tekemällä erilaisia arkielämäntaitoja, mikä valmistaa itsenäistymiseen sekä kohottaa itsetuntoa.
- Nuoren aikaisemmat kokemukset väkivallasta selvitetään ja hoidon tarve arvioidaan ja tarvittaessa hoito järjestetään.
- Peljalassa tuomitaan ankarasti kaikenlainen väkivalta; kaikki väkivaltaan liittyvä käyttäytyminen ja rekvisiitta on kielletty Peljalassa.
- Nuorten väkivaltamyönteisiin asenteisiin puututaan asennekasvatuksen keinoin.
- Yhteistyötä nuorten vanhempien kanssa tiivistetään ja heitä tuetaan oman vanhemmuuden hahmottamisessa sekä selvennetään aikuisen rooleja kasvattajina.
- Perhetyön menetelmät sekä jokaiselle perheelle asetetut yksilölliset tavoitteet perhetyön keinoista kirjataan suunnitelmiksi.
- Peljalassa korostetaan yhteisöllistä ajattelumallia.
- Jokaisen nuoren mielipiteet ja kiinnostukset huomioidaan entistä paremmin.

9 DOKUMENTOINTI

- *Yleiset periaatteet dokumentoinnista*
- *Mitä tietoja kirjataan, miten kirjataan, milloin kirjataan?*
- *Käytössä olevat lomakkeet*

- *Tietojen säilytys ja salassapito*

10 TOIMINTAA OHJAAVA LAINSÄÄDÄNTÖ JA NORMISTO

- *Keskeiset toimintaa ohjaavat lait ja normistot*
- *Toiminnan luvanvaraisuus, mitkä ovat olleet luvan saamisen ehdot, miten nuorisokoti on ne täyttänyt?*